Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Олониитын-политическэ газетэ

1991 июнь 26 среда № 124 (18247)

сэн 6 мүн.

Үдэр бүхэнөө үндэр ургасада

Сэлэнгын районой Шасарганын совхозой овощ ургуулдаг томодхогдоhон бригадые дүй дүршэлтэй агроном Баир Бубеевич Дармаев хүтэлбэрилнэ. Тэрэнэй бригадада 17 хүн худэлнэ. Эндэхи огородшод овощ ургуулха талаар район соогоо мэдээжэ болонхой. Тэдэнэр байгша ондо 35 гектарта капуста, 4 гектарта үгэрсэ, 2 гектарта помидор, 4 гектарта свекло, мангир, морхооб, укроп тариба.

Уhа сасадаг түхеэрэлгэнүүдтэ механизатор нууд Александр Жарников, Александр Константников, Анатолий Стопа, Николай Ларионов гэгшэд худэлнэ.

— Һүүлэй үедэ халуун үдэрнүүд болоно. Бидэ огородоо уhалхаhаа гадна нуга сабшалангаа, шасарганын талмай ундалуулнабди. Эгээл мүнөө үедэ hүнишье уhалха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, газар ехэ хуурай,— гэжэ совхозой ахамад агроном Владимир Михайлович Борисов манда хөөрөө hэн.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: механизатор уhалуурнин газар дээрэ; уhа сасадаг түхеэрэлгэ.

С. БАЛДУЕВ.
Авторай фото.

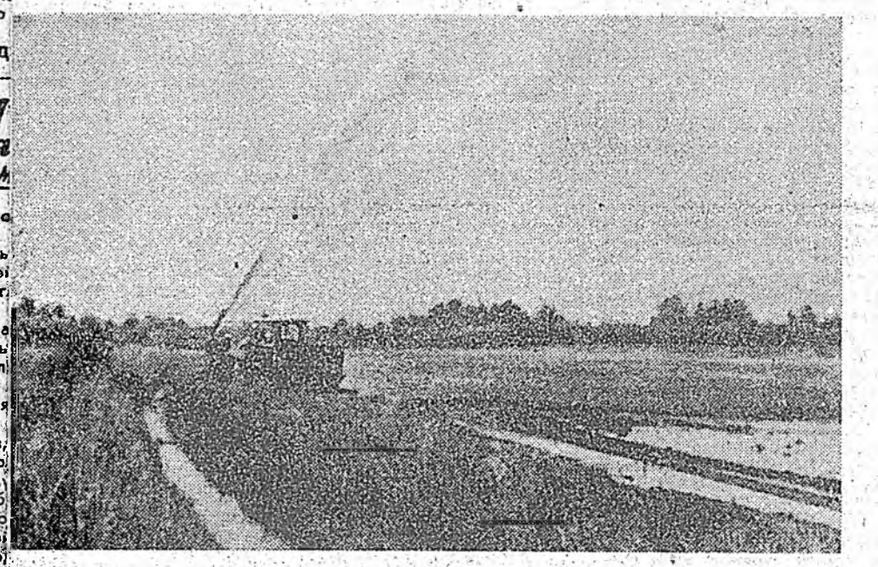

Таряашадай хабарай харюусалгатай худэлмэри hүүлшэнгээ шатада оробо. Яруунын районой механизаторнууд тэжээлэй ургамалнуудые эдэ үдэрнүүдтэ тарижа дүүргээд, таригдаhан талмайнууд давлагдажа үгтэнхэй.

Энэ ажахы хабартаа ехэнхи газар дээрээ органическа болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые оруулhан байна. Мүнөө звеноонуудай гэшүүд үбhэ тэжээл хуряаха техникээ бэлдэжэ эхилэнхэй.

— Нэгэдэхи отделениин звено гурбан косилкаа заhабаринжа дүүргээд, үбhэ бухалладаг ПК-1,6 тухэлэй техникээ заhабаринжа байна,— гэжэ худөө ажахын машина, техникэ хадагалдаг талмайе даагша Ю. Лумбунов тайлбарилна.— Шэрэнгиин отделениин звеноонууд өөhэд өөhэдынгөө техникэ бэлдэжэ эхилэнхэй.

Шэнэ техникэшье биш. Зүгөөр ажахы байгша ондо шэнэ техникэ тиимэ олоор абаагүй. Совхоз үбhэ бухал болгодог хүсэ ехэтэй хоёр түхеэрэлгэ, нэгэ косилка худалдажа абаhан байна. Энэ хоёр түхеэрэлгээ отделени бүхэндөө хубаарилха юм. Харин нэгэ косилкаяа хайшан гэзэ хубаарилхань хаб?

Тэжээл бэлэдхэдэг звеноонууд арендэ подрядай гуримаар ажалаа эрхилхэ юм. Эдэнэр энэ жэгдэшье ажахынаяа тусхай хэлсэ баталаа.

Н. ДАМБАЕВ.

ТУЛДУУНДА ТЕХНИКЭЕЭ БЭЛДЭhЭЭР

hанаагаа амаржа hууха бэшэ хэдаа нинтынгээ адууhа малда элбэг хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ шухала кампанидаа баhал hайнаар бэлдэхэ, тэрэнээ эмхитэйгээр эхилхэ ёhотой болоно бшуу.

Энэ жэлдэ районой олохон ажахынуудта ногоон яhала hайнаар ургажа байнхай. Шинэ нойтомой /саашадаа таhалдаагүй hаань, ногооной баян ургаса абтахаар хүлеэгдэнэ.

Районой колхоз, совхозууд харюусалгатай хабадаа хэр бэлэдхэлтэйгээр хүрэжэ ерэбэб? Тулдуунай совхоздо үбhэ хуряаха дүрбэн звено байгуулагдаа. Нэгэ звенонь нэгэдэхи отделенидэ, бэшэ гурбаниинь Шэрэнгиин отделенидэ худэлхэ юм. Тулдуунай онhожоруулагдамал звенео Б. Бадмаев, Шэрэнгиин звеноонуудые А. Топшиноев, Ц. Жалсанов, Ц. Гомбоев гэгшэд хүтэлбэрилхеер томилогдобо. Дүрбэн звеногой гансал Ц. Жалсановай ударидадаг звеногойхид хэзрын нуга сабшалантай юм. Бэшэндэнь олон жэлэй ногоо нөө звеноонуудай гэшүүд үбhэ тэжээл хуряаха техникээ бэлдэжэ эхилэнхэй.

— Нэгэдэхи отделениин звено гурбан косилкаа заhабаринжа дүүргээд, үбhэ бухалладаг ПК-1,6 тухэлэй техникээ заhабаринжа байна,— гэжэ худөө ажахын машина, техникэ хадагалдаг талмайе даагша Ю. Лумбунов тайлбарилна.— Шэрэнгиин отделениин звеноонуд өөhэд өөhэдынгөө техникэ бэлдэжэ эхилэнхэй.

Шэнэ техникэшье биш. Зүгөөр ажахы байгша ондо шэнэ техникэ тиимэ олоор абаагүй. Совхоз үбhэ бухал болгодог хүсэ ехэтэй хоёр түхеэрэлгэ, нэгэ косилка худалдажа абаhан байна. Энэ хоёр түхеэрэлгээ отделени бүхэндөө хубаарилха юм. Харин нэгэ косилкаяа хайшан гэзэ хубаарилхань хаб?

Тэжээл бэлэдхэдэг звеноонууд арендэ подрядай гуримаар ажалаа эрхилхэ юм. Эдэнэр энэ жэгдэшье ажахынаяа тусхай хэлсэ баталаа.

Н. ДАМБАЕВ.

ТҮРЭЛ ХОТО ТУХАЙ ДУУНУУД

Хэнэйшье мэдэhээр, түрэл хотымнай тогтоhоор 325 жэлэй түүхэтэ ой энэ оной июль hарын эхеэр тэмдэглэгдэхэнь. Энэ ехэ найрые нэрэтэй түрэтэйгөөр үнгэргэхын тула хүн бүхэн харюусалга ехэтэйгээр хандажа, өөhэд өөhэдынгөө хубитыс оруулхаяа оролдохо болоно.

Поэдүүд, композиторнууд ураи гоё шүлэг, дуунуудые бэшэжэ, улад зоноо баясуулха байhаниинь дамжаггүй. Тингээд лэ гое hайхан дуунуудай конкурс соносхогдожо, поэдүүд, композиторнууд хамсы шуун зүрхэ сэдьхэлээ худэлгэн, зохеолнуудые бүтээгээ.

hаяхан конкурсын жюри дүн гаргаба. Түрүүшын шанда композитор Юрий Ирдынеев поэт Алексей Бадаев хоёрой бэшэhэн Улаан-Удэ тухай дуун хүртэжэ, найр дээрэ дуулагдаха, радиогоор дамжуулагдаха болобо. Хоердохи шан композитор Анатолий Андреев поэт Дамба Жалсараев хоёрой бэшэhэн дуун абаба.

Ц. ДОНДОКОВ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПАЛАТАНУУДАЙ ХАМТЫН ЗАСЕДАНИ

Июниин 24-дэ СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай хамтын заседани дээрэ үмсэлэлгэ тухай асуудал депутадуудай гол анхаралда байба. Предприятинуудые гүрэнэй бэшэ болголгын ба үмсэлэлгын үндэhэ hүүри тухэй Хуулиин проектые Союзай парламентын сесси хоёрдохёо хаража үзэбэ. Ороной хуби заяанда хуулиин энэ документын ехэ удха шанартай байhан тушаа hэжэг түрэхэ хүн үгы ёhотой. Гэбэшье энэ заседани дээрэ тус документые зүбшэн хэлсэлгэ дүүргэгдэхэ гэжэ түрүүлэгшээр hүүгша А. И. Лукьяновай хэлэхэдэ, зарим депутадууд hэжэг түрэбэ.

Зөөриие үмсэлэлгые дэмжэгшэдэй ба тэрэниие буруушаагшадай хоорондо сесси дээрэ шанга тэмцэл болоно гэжэ үгэ булаалдаан харуулаа. Энэ асуудалаар депутадууд хоёр ехэ можо боложо хубаавренхай. Үмсэлэлгэ тухай асуудалые бүгэдэ арадай референдумдэ табиха дурадхалшье ороhон байна.

Депутат А. Н. Бойко хуулиин тус проектэй танилсуулба. Хуулиин проект Конституцида зүришэнэ, ниитэ союзна зөөри тэрээн соо хараалагданагүй гэжэ заседани дээрэ хэлэгдэhэн баримтануудые тэрэ буруушаба. Дэлгүүртэ шэлжэн оролгын шатада зөөриин байгууламжые шэнэдхэн хубилгаха хараа шугам тухай тэрэ ойлгосотойгоор хэлэжэ үгөө. Зөөриин гансал гүрэнэй байха, худэлмэрилэгшэдые үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдhээ холодуулха ябэдалые зайсуулха гээшэ хуулиин гол зориг'о болоно. Зөөриин гүрэнэй бэшэ болгогдоходо, худэлмэрилшэд, эрхэтэд ниитын үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй бэ продукциин эзэд болохо. Дэлгүүрэй экономикодо шэлжэч ороxо хуулиин үндэhэ hүүри байгуулха гээшэ баhал шухала зорилго мүн.

Үмсэлэлгэ гээшэ гүрэнэй зөөриие имаг'ал үмсын гарта дамжуулга мүн гэжэ зарим хүнүүд ойлгодог. Энэнь буруу. Хубиин, кооперативна, акционернэ, арендэ, гүрэнэй зөөри байхаар хараалагдана. Тиихэдээ хамтын зөөри булюу үүргэ дүүргэхэ болоно.

Гэр байрын жасада, арадай hуралсалай, элүүрые хамгаалгын, соёлой, спортын эмхи зургаануудта энэ хуули хэрэглэгдэхэгүй юм. Тэндэхи зөөриин асуудалнууд хуулиин бусад документнүүдээр гуримшуулагдаха ёhотой.

Зөөриие үмсэлэлгын түлбэригүй ба түлбэритэй түхэл янзануудые хэрэглэхээр хуули хараална.

Пенсионернүүдэй, сэрэгэй бодото албэнда байhан залуу хүнүүдэй, документые баталан абахаhаа урид ажалhаа гараhан хүнүүдэй, бусад социальна булэгүүдэй аша туhа хаhагдаха бэшэ гү гэhэн асуудал гараа. Иимэ хүнүүдэй эрхэнүүдые хамгаалха гээд хуулиндо хараалагдана.

Хуулиин тус проектэй холбоотой зарим асуудалнууд ойлгогдосогүй байна гэжэ элидхэлшэдэ депутадуудай табиhан асуудалнууд харуулаа. (ТАСС).

СССР-эй Министрнүүдэй кабинедтэ

Алюмини, зэд үйлэдбэрилхэ талаар металлургическа промышленностиин предприятинуудай тогтууритай худэлмэри хангаха талаар хэмжээнүүд тухай

Алюмини ба зэд үйлэдбэрилхэ талаар металлургическа промышленностиин предприятинуудай тогтууритай худэлмэри хангаха, алюмини болон зэд үйлэдбэрилэн гаргадаг предприятинуудые бүри дүүрэнээр ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ зорилгоор СССР-эй Министрнүүдэй кабинет үйлэдбэрилэгдэhэн алюминиин ба рафинированнэ зэдэй хэмжээнэй 30 процент хүрэтэрнь хэлсээтэ сэнгүүдые хэрэглэхэ тулей шиидхэбэри абаба. Алюмини ба зэд үйлэдбэрилхэ талаар металлургическа промышленностиин предприятинуудтахи продукциин өөрынь үнэ сэнгэй ба хамтын ашаг үрын саада захын хэмжээе хараада абаха. Тиихэдээ агропромышленна комплексын ба промышленностиин оборонно hалбаринуудай предприятинуудта эльгээгдэдэг продукцида тогтоогдоhон сэнгүүд үлөөгдэхэ.

Ажал хэжэ шададаггүй хүнүүдые харууhалжа, ажаллаагүй байhан хүнүүдтэ рознично сэнгүүдэй хубилгагдаhанhаа уламжалан үгтэхэ нэмэри түлбэри тухай

Ажал хэжэ шададаггүй хүнүүдые харууhалжа, ажаллаагүй байhан хүнүүдтэ рознично сэнгүүдэй хубилгагдаhанhаа уламжалан, ехэ болоhон гаргашануудые хүсэлдүүлхэ зорилгоор I группын инвалидай гү, али 16 хүрэтэр наhанай инвалид-үхибүүнэй хойноhоо харууhалдаг хүнүүдтэ, мүн тэрэшэлэн 80 наhа хүрэhэн үндэр наhатайшуулда hара бүри 60 түхэриг хэмжээнэй түлбэри түлэхэ шиидхэбэри СССР-эй Министрнүүдэй кабинет баталан абаба.

Ажал хэжэ шадахагүй эрхэтэдтэ тогтоогдоhон пенсидэ нэмэлтэ болгогдон, пенсионнэ хангалгада зорюулагдаhан мүнгэн зөөриhөө тэрэ түлэгдэхэ гэжэ тодорхойлогдоо.

АЛБАНАЙ ХЭРЭГЭЭР ЕРЭБЭ

СССР-эй Президент М. С. Горбачевой урялаар Финляндиин Республикын Президент Мауно Койвисто албанай хэрэгээр июниин 24-дэ Москва ерэбэ.

Внуковай аэропорт дээрэ СССР-эй вице-президент Г. И. Янаев, бусад тусхай тушаалтад айлшаниие угтаба.

Финляндиин ба Советскэ Союзай Гүрэнэй тугууд үргэгдэhэн, СССР-эй гурбан янзын Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түлөөлэгшэдhөө бүридэhэн хундэтэй харуул жагсаагдаhан, хоёр ороной Гүрэнэй гимнууд гүйсэдхэгдэhэн байгаа.

Аэропорт дээрэhээ бүлэг мотоциклистнүүдтэ удэшэгдэhэн автомашинануд хото тээшэ зуг барин ябаба. Тэдэнэй ябаhан үйлсэнүүдээр Финляндиин ба СССР-эй тугууд нэмилэгдэнхэй байба.

* * *

Кремлиин Георгиевско зал соо уулзалгын баяр ёhолол үргэлжэлүүлэгдэбэ. Финляндиин Президентые ба тэрэнэй hамгтаяа халуунаар амаршалаа М. С. Горбачев М. Койвисто хоёр ойро зүүре хөөрэлдэбэ (ТАСС).

УУЛЗАХА БОЛОБО

БОНН. (ТАСС). СССР-эй Президент Михаил Горбачев Нэгдэмэл Германиин Канцлер Гельмут Коль хоёр байгша ороной июлиин 5-да Киевтэ уулзаха болобо. ФРГ-гэй правительствын тусхайта түлөөлэгшэ Дитер Фогель ТАСС-ай корреспондентдэ энэн тухай хэлэбэ. Июниин 24-дэ телефоноор хөөрэлдэхэдөө, Михаил Горбачев Гельмут Коль хоёиигэжэ хэлсэhэн байна.

МОССОВЕДЭЙ ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

Июниин 24-дэ совет ба гадаадын журналистнуудта зорюулагдажа эмхидхэгдэhэн пресс-конференци дээрэ Мосоведэй түрүүлэгшын орлогшо С. Станкевич сугларагшадай асуудалнуудта харюусаба. Союзай хэлсээн ба тэрэниие баталха замда ушардаг бэрхэшээлнүүд, шэнэдхэгдэhэн Союзда Россин ороло ба ниислэлэй муниципалитедэй ерээдүй ба бусад шухала асуудалнуудаар хөөрэлдөөн болсо.

— Союзай хэлсээе эсэслэн бэлдэжэ, гар табиха гээшэ мүнөө үедэ бүхы ороной гол асуудал болоно,— гэжэ Сергей Борисович тоолоно.— Зарим республикануд дурадхадаhан проектые hайшаан дэмжээ. Харин бүридэлдэнь ородог автономинуудтай холбоотой шиидхэгдээгүй асуудалнууд Россида бии гээшэ. Иимэ оршон байдалда Россин гүрэниие бүрин бүтэн зандань үлөөхэ гээшэ ехэ шухала юм, —гэжэ тэрэ хэлэбэ.

С. Станкевичэй хэлэhэнэй ёhоор, хотын мэрэй болон вице-мэрэй hунгагдахада, ниислэлэй ажабайдалда гэмгүй hайн хубилалтануд боложо, хотын политическэ байдал тогтонижорхо эхилээ. Энэнь олохон асуудалнуудые амжалтайгаар шиидхэлгэдэ туhа болоно. Байгуулагдажа байга муниципалитедэй Моссовед, тэй харилсаа холбоотойгоо худэлдэг болоходо, бүри hаи боложо үгэхэ. Муниципалитедэй бүридэлдэ хотын дүүмэ (суглаан орохо гээд хараала дана. Городой эмхи зургаануудай, тэрэ тоодо Москваг милициин, сэрэгэй комендатурын, КГБ-гэй управлениин ба тэлбэрилэгшэд дүүмэдэ нэ дүүлэгдэхэ ёhотой. Ниислэл гурим сахилга ба гэмтэ яб далтай тэмцэл гэхэ мэтын шухала асуудалнууд саг дамжа шиидхэгдэдэг болохо гэжэ рэ хэлээ.

(ТАСС)

Манай hанаае зобооно

ХОНОГООР ХОЙШОЛУУЛАГДАhАН ХАРАЛГА

Республикын аграрна секторой гол hалбаринуудай нэгэн болохо хонин hүрэгэй үүлтэрhүүдэй hайжаруулгые хэрэглэжэлнүүдэй муутайгаар үнгэргэгдэдэг, выставкэ-аукционууд hүүжэлнүүдтэ ехэл эмхидхэгдэнэ. Эдэ шалгагаануудые бэлдэхэ зорилгошье урдаа тавигдаагүй. Забайкалиин нарин ноohотой үүлтэрэй буряад туулай хонидой жэл бүхэндэ зунай эхин hарада үнгэргэдэдэг; заншалта энэ хараалгада республикын Худөө ажахын болон эдэ хоолой талаар министерствын (нүхэд Шевченко, Алосшеев), Агропромсоюзай (нүхэд Найданов, Кауров), малай үүлтэр hайжаруулха үйлэдбэриин «Бурятское» нэгэдэлэй (нүхэр Левитин) зүгhөө анхарал hуладуулагдаа гэжэ hанамаар. Горькиин нэрэмжэтэ поселогой үүлтэртэ малай баазаа. Дээрэ үчэгэрhэн неделиин hүүл багаар үнгэргэгдэhэн эзлжэзэ 16-дахи выставкэ-аукционие жэшээ болгон харахада өөргүй.

Республикын Агропромсоюзай АПК-гай агропромышленна комплексын хүгжэлтые харуулха үүргэтэй выставкын худэлмэрилэгшэдэй (даагшань нүхэр Дамбаев) энэ хараалгада бэлдэhэн самбар дээрhээ выставкэ-аукционие үнгэргэншьеогүйгоор хонин hүрэгэй хүгжэлтые яhала hайнаар мэдэжэ абахаар. Мүнөө республика дотор бүхыдөө 1.244,9 мянган толгой хонид, тэрэ тоодо 720,8 мянган эхэ хонид харуулhалгадаг байна. Тэдэнэй 192,2 мянган толгойнь үүлтэртэ хонидые үсхэбрилхэ гол шэглэлтэй совхозуудта, ажахынуудай фермэнүүдтэ үсхэбрилэгдэнэ. Тиимэhээ иимэ hалбаритай ажахынуудта республикын бүхы хонидой ороидоол 15,4 процентнь үсхэбрилэгдэдэг гэжэ энэ тоо, баримтаhаа элирнэ. Манай эрхэ байдалда энэмнай ехэл үсөөн гээшэ ааб даа. Забайкалиин үүлтэрэй нарин ноohотой буряад туулай хонидой жэл бүхэндэ зунай эхин hарада үнгэргэдэдэг; заншалта энэ хараалгада республикын Худөө ажахын болон эдэ хоолой талаар министерствын (нүхэд Шевченко, Алосшеев), Агропромсоюзай (нүхэд Найданов, Кауров), малай үүлтэр hайжаруулха үйлэдбэриин «Бурятское» нэгэдэлэй (нүхэр Левитин) зүгhөө анхарал hуладуулагдаа гэжэ hанамаар. Горькиин нэрэмжэтэ поселогой үүлтэртэ малай баазаа. Дээрэ үчэгэрhэн неделиин hүүл багаар үнгэргэгдэhэн эзлжэзэ 16-дахи выставкэ-аукционие жэшээ болгон харахада өөргүй.

Республикын Агропромсоюзай АПК-гай агропромышленна комплексын хүгжэлтые харуулха үүргэтэй выставкын худэлмэрилэгшэдэй (даагшань нүхэр Дамбаев) энэ хараалгада бэлдэhэн самбар дээрhээ выставкэ-аукционие үнгэргэншьеогүйгоор хонин hүрэгэй хүгжэлтые яhала hайнаар мэдэжэ абахаар. Мүнөө республика дотор бүхыдөө 1.244,9 мянган толгой хонид, тэрэ тоодо 720,8 мянган эхэ хонид харуулhалгадаг байна. Тэдэнэй 192,2 мянган толгойнь үүлтэртэ хонидые үсхэбрилхэ гол шэглэлтэй совхозуудта, ажахынуудай фермэнүүдтэ үсхэбрилэгдэнэ. Тиимэhээ иимэ hалбаритай ажахынуудта республикын бүхы хонидой ороидоол 15,4 процентнь үсхэбрилэгдэдэг гэжэ энэ тоо, баримтаhаа элирнэ. Эдэ ажахынуудта хонин hүрэгэйнгөө ашаг шэмэнь дээшэлүүлхэ талаар тиимэ үрмашамаар дүн туйлаагүйнь харамтай. Түл түрэсэ үсөөнөөр абана, нооhо багаар хайшалжа тушаана, олон хони, хурьгадые гарэада оруулна. Нёдондо жэлдэ хонин бүхэнhөө хайшалагдаhан нооhоной Үрэ дун абаад харабал, республика дотор (сэбэр утаhанайнь гарасаар) 1,74 килограмм «сагаан алтан» суглуулагдаhан байха юм. Баргажанай, Бэшүүрэй, Загарайн, Хэжэнгын, Хурамхаанай, Хяагтын, Ахын районууд туйлагдаhан энэ үрэ дүнгhөө доошо нооhо хайшалжа тушаагаа. Бэшүүрэй, Яруунын, Загарайн, Иволгын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын районууд үнгэрhэн жэлдэ, 1989 оной хидо орходоо, нооhо абалгаяа эрид доошолуулаа. Үүлтэртэ хонидые үсхэбрилдэг Загаhатын совхоз hүүлэй хэдэхэн жэлэй хугасаа соо зуун эхэ хонин бүриhөө ороидоол 83—91 хурьгадые абажа түлжүүлнэ. Хонин бүхэнhөө хурьга абадаг үшөө болоогүйнь гэмшэлтэй.

— Забайкалиин нарин нооhотой үүлтэрэй хонидой биш болоhоор 35 жэлэй ой мүнөө жэлдэ гүйсэхэнь. Энэ хугасаа соо хонидой, үүлтэрынень hайжаруулха талаар хуулнууд шанарайнгаа талаар шалгагдаа. Ондоо үүлтэрэй хуснуудай үрэ хэрэглэжэ, байгша ондо 160 мянган хурьгадые абаабди. Хонин hүрэг үсхэбрилгэдэ урматай үрэ дунгүүд үшөөл туйлагдаадүйл байна. Баргажанай, Хурамхаанай болон бусад районууд эмэ түлгэ хонидые зүбөөр түлжүүлхэ талаар тодорхой худэлмэри ябуулаагүй байhаар. Мүнөөдэрэй хараалгада хоёр совхоз, дүрбэн фермэ, гурбан предприяти гэхэ гү, али кооперативуд 298 хонидые асаржа, тэдэнэйнгээ 248-ыень худалдаанда табиха юм,—гэжэ Я. Х. Левитин хэлэбэ.

Борьёогой совхозой 7317-дохи номерой хуса экспертнэ комиссиин шиидхэбэреэр 85,7 балл абажа, 16-дахи выставкэ-аукционой чемпионой нэрэ эзэргэдэ хүртэбэ, ехэ алтан медаляар шагнагдаба. Энэл ажахын 4738-дахи номерой эхэ хонин, 7272-дохи номерой хуса хурьган, 0414-дэхи номерой эмэ зуhаг, 3537-дохи номерой эмэ түлгэ мүн лэ чемпионой нэрэ эзэргэдэ хүртэhэн байна. Загаhатын совхозой 7560-дахи номерой хуса, Борьёогой совхозой 5390-дэхи номерой эхэ хонин, энэл ажахын 0297-дохи номерой эмэ зуhаг, 3816-дахи номерой эмэ түлгэ выставкын ехэ мүнгэн медальда хүртөө. Загаhатын совхозой, Сэлэнгын племпредприятин хуснууд, Загаhатын совхозой хуса хурьган, эхэ хонин, энэл ажахын, «Забайкалец», Анагагай совхозуудай эмэ зуhагууд Мухар-Шэбэрэй районой туруушынхиоэ хараалгада хабааданаан «Забайкалец» совхозой эмэ түлгэ бага бронзо медаляар шагнагдаа. Тэрээнhээ гадуур: «Забайкалец» Анагагай, Загаhатын совхозуудай, Бэшүүрэй районой «Победа» колхозой, гол племпредприятиин хуснууда, эмэ зуhагуудта, эмэ түлгэнүүдтэ аттестадууд үгтэhэн бэйха юм.

hүүлээрнь үүлтэртэ хонидые худалдалга болоо. Яруунын, Сэлэнгын гол предприятинуудhаа, Борьёогой, Загаhатын совхозуудhаа, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, «Забайкалец» совхозой, «Победа» колхозой, Анагагай совхозой фермэнүүдhээ худалдаанда асарагдаhан хонид охэл муугаар бэлдэгдэhэн байгаа гэжэ ажаглахаар. Мүнөө жэлдэ үүлтэртэ хонидые худалдажа абаха дуратайшуулай олоор сугларашье hаань, эндэ табигдаhан хуса хурьгад, эмэ түлгэнүүдэй олоор худалдагдаагүйнь харамтай.

Экспертнэ комиссиин түрүүлэгшэ, Агропромсоюзай ахамад зоотехник Л. В. Бадуевай мэдүүлhэнэй ёhоор Сэлэнгын, Чисаанын совхозууд, Мухар-Шэбэрэй районой «Искра» колхоз хонидое энэ хараалгада муугаар бэлдэжэ, аукциондо хабаадаха эрхэдэ хүртөөгүй. Хориин, Удын совхозууд, Хяагтын районой Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз ветеринарна шалгагаанаар энэ хараалгада хабаадаха баhал аргагүй байба. Эдэн районой «Коммунизм» колхозой ямаршье шалгагаангүйгээр выставкэ-аукциондо ерээгүйнь гайхалтай.

Энэ хараалга июниин 19-дэ үнгэргэгдэхэ ёhотой аад, олохон ажахынуудай тэрэ үдэр хүржэ ерээгүй дээрhээ, үдэрөөр хойшолуулагдаhан байна. Зарим колхоз, совхозуудай түлөөлэгшэд хараалгын эхилшэhэн хойнонь самбераа, дансануудаа хадажа, хөөрсэгэнэлдэжэ байгаа hан.

Иимэ выставкэ-аукционуудые эмхитэйгээр үнгэргэхэ гэбэл, тэрээндээ эртээнhээ hайнаар, эзэн ёhоор бэлдэхэ, олон хүнүүдэй, ажахынуудай хабаадалгатайгаар, hайндэр мэтээр үнгэргэхэ шухала болоо. Энэ харюусалгатай хэрэгые республикын Агропромсоюз, худөө ажахын министерство, малай үүлтэр hайжаруулха үйлэдбэриин «Бурятское» нэгэдэл бэе дээрээ даажа абаха, энэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые хараалха уялгатай.

Д. ДОНДОКОВ,
манай тусхай корр.

МАЛША ХҮНЭЙ СЭДЬХЭЛ ЮУГЭЭРЭЭ ИЛГААТАЙБ?

Хэр угhаа хойшо табан хушуун адууhа мал үсхэбрилдэг буряад арадай мүнөө үеын хүндэ байдалда ороhон тухай автор энэ статья соогоо хөөрөөд, энэ ушарые тоо, баримтануд, түүхын үндэhэ hүүри дээрэ үндэhэлэн харуулна. Журналист М. Очировай мүнөө үеэ амин шухала асуудала бэшэhэн энэ статьятай (мерой хоёрдохи нюур танилсагты.

Мэргэжэлтын зүбшэл

ТАРЯАНАЙ ҮРЭҺЭ БЭЛДЭЛГЭ ТУХАЙ

Шэнэ сортын үрэһэ бии болгохын, олошоруулхын тула промышленна арганнуудые хэрэглэхэ шухала. Онсолбол, тусхайлагдамал ажахынууд байгуулагдаха ёһотой. Эдэ ажахынуудай материальна бааза бэхижүүлхэ шухала.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ эдэ зорилгонууд шиидхэгдээгүй, тусхайлагдамал үрэһэнэй ажахынуудай ёһотой бааза эмхидхэгдээгүй. Ороохото ургамалнуудай тусхайлагдамал 12 ажахы байгуулагдаа гэжэ саарһан дээрэ бэшэгдэбшье, үрэһэ бэлэдхэхэ хүдэлмэри гүйсэд эмхидхэгдээгүй юм. Шалтагаанинь гэхэдэ, ёһотоор тусхайлагдамал шэглэлтэйгээр хүдэлөөгүй, гол түлэб ороохо үйлэдбэрилөө, страховой фонд үгы шахуу байгаа. Гэхэнээ гадна эдэ ажахынуудта ороохо ба холимог тэжээл худалдалга эмхидхэгдээгүй бшуу.

Эдэ шалтагаануудһаа, мүн эрхим сортын үрэһэ ашаггүйгөөр хэрэглэһэнһээ уламжалан, республикын колхоз, совхозууд районированна сортнуудые тарилгада оруулжа шадаагүй. Эрхим сортнууд шадалгүй муу ажахынуудта үгтэхэ ёһогүй байгаа.

Үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада ороохото ургамалнуудай районированна сортые 77—82 процент, тэрэ тоодо — шэниисэ 85—95, обёос 71—77, ешмээн —41—49, горох 27—34 процент эзэлдэг байгаа.

Буряадта эдэ дүнгүүд аналтагайшье һаа, үшөөл дутамаг юм. Илангаяа ороохото ургамалаар, горохоор гээд тододхоё. Районированна бэшэ ороохото ургамал тарихада, ургаса багаар абтадаг. Хэрбээ 1985 ондо ороохото ургамалай районированна сортнуудай 70 процентдэ хүрэдэг байһан һаань, 1989—1990 онуудта энэ тоо 77—82 процентдэ хүрэнэ. Ургалта бии, гэбэшье багахан.

Үрэһэнэй шанар тиимэшье һайн бэшэ. I ба II классай үрэһөөр бүхы талмайн оройдоол 47—56 процентнь таригдана.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй 1986 ондо баталан абаһан тогтоолой ёһоор колхоз, совхозуудта үрэһэ бэлэдхэлгые дам саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд зохёон табигдаад, баталагдаһан байна. Үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэдэг ажахынуудые нилээн үргэдхэхөөр хараалагдаа. Һайн сортын үрэһэ үйлэдбэрилгэ, худалдаһга бүри ехэ болгодохо юм. Сэбэрлэлгэ-хатаалгын комплекснуудые бариха шухала. Туршалгын ажахынуудта, «Байгал» ажахыда үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэлгын хэмжээн уридлан заагдадаг юм.

1986—1990 онуудта ороохото-бобово ургамалай үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэлгые абаад хараабал, эхин түрүүшын үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэдэг эрдэм-шэнжэлгын эмхи зүргаанууд гэбэл, Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институт 2101 тонно, Буряадай хүдөө ажахын институт 65 тонно үрэһэ бэлэдхэһэн байна. Эрхим сортын үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэдэг туршалга-үйлэдбэриин ажахынууд ба учхозуудта гэбэл, Ивалгын, Байгалай ОПХ-нууд, «Байгал» учхоз болоно. Тусхайлагдамал 32 ажахы 40,4 мянган тонно ороохото ургамалай үрэһэ үйлэдбэрилжэ наймаална.

Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институтай хүдэлмэрилэгшэдэй эхин түрүүшээр бэлэдхэһэн үрэһэн стандартын эрилтэнүүдтэ таарадаг гэхэнээ гадна жэл бүрнин даабари үлүүлэн дүүргэгдэдэг гээд тэмдэглэгдэнэ. Һүүлэй арбан жэлэй туршада үрэһэ үйлэдбэрилгэ 4—5 дахин дээшэлһэн байна.

Эгээл һайн сортын түлөө оролдогшод — Ивалгын ба Байгалай ОПХ-нууд даабаряа мүн лэ үлүүлэн дүүргэдэг юм. Гэбэшье үрэһэнэйнь шанар муу. Худалдагдадаг үрэһэнэйнь 70 процентнь лэ ГОСТ-ын эрилтэнүүдтэ таарана. Шииг нойтоной саг соогоо орохогүйдэ, дулаанай дуталдахада, бог үбһэнэй ехээр ургахада, иимэ юумэн болоно ха юм.

Тусхайлагдамал үрэһэнэй ажахынууд даабаряа саг үргэлжэ дүүргэнэгүй. Баргажанай, Хурамхаанай, Загарайн, Яруунын, Хориин, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Кабанскын районууд энэ талаар урагшагүй. Тусхай эдэ ажахынууд хойто зүгэй, хадалиг, тайгалиг газарай ажахынуудта үрэһэ худалдаха, гэхэһээ гадна товарна ороохо һэлгэхэ аргатай юм. Тээд жэл бүри 40,4 мянган тонно үрэһэ бэлэдхэхэ зорилготой һаа, тусхайлагдамал ажахынууд оройдоол 9,6 мянган тонно бэлэдхэжэ, түсэбөө оройдоол 21 процент дүүргэнэ. Гол түлэб шэниисын үрэһэн ехэ байгаа, харин обёос, ешмээн түсэбөөр хараалагдаһанһаа оройдоол 13 процент бэлэдхэгдээ юм. Обёосой үрэһэ бэлэдхэхэ худэлмэри тон һулаар ябуулагдана.

Иимэ ханналтагүй байдалай шалтагаан хэдэн ондоо юм. Ёһотоор тусхайлагдамал ондоо шэглэлтэй болгогдоһон ажахы үгы. Тусхайлагдамал гэжэ нэрэтэйшье һаа, олон ондоо ажалтай. Жэшээлбэл, мал шахан таргалуулха, гахай үсхэбэрилхэ, түгал харуулха гэхэһээ эхилээд, дуулашагүй ажалтай. Гансал үрэһэ үйлэдбэрилгөөр экономическа талаһаа амидархань бэрхэтэйшье һаань, үрэһэ бэлэдхэлгые хоёрдохи эллжээнэй болгоходомнай, хэрэг яаха аргагүй. Ургашагүйдэнэ ха юм.

Хоёрдохи шалтагаан гэхэдэ, үрэһэ хүрэнгэ үйлэдбэрилдэг ажахынуудта холимог тэжээл гү, али ороохон худалдагдаха байгаа. Энээн тухай саг үргэлжэ хэлэгдэдэгшье һаа, юумэн хэгдэдэггүй юм.

Үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэлгын бааза муу. Һүүлэй жэлнүүдтэ сэбэрлэлгэ-хатаалгын комплекснуудыг, үрэһэ хадагалха байранууд баригданагүй. Энэ ушарһаа юрэл багаар бэлэдхэгдэгшье хүйтэндэ малаа хаагаад хонуулхадань даарахагүй, шэрхи, мяха зузаантай байгаа юм. Харин мүнөө дулаасуулагдадаг хашаа соо хонидоо, шулуун «ордон» соо үхэөөө хаахаданьшье үрэгүй, хони хурьгадынь, тугалнуудынь үхэжэл байха.

Хониной ноохон ехээр абтадаг болоо гэжэ ажахынуудай тоосожо байхадань, буряад эхэнэрнүүдтэ эзэсэгэй ноохон баалдажа ошодог, өөрөөшье тэрэ бууһан айлһаа олон туһатай юумэ мэдээд ябадаг байгаа.

Ямаршье хүнэй орожо ерэхэдэ, һөөл һүшэ болон, түрэл садандаа хандажа байһан шэнгөөр, эдеэнэйнгээ һайниие табижа хүндэлхэ, дулаахан үгэ хүүрээр сэдьхэлыень жэгнэхэ гэһэн арадай эртэ үеын заншал байгаа. Гуйраншаншье хүбүүнэйнгээ хэлэндэ оромсоор гэхээр, «ажалша хүн ама дүүрэн, ажал хэдэггүй хүн хубхай хоохон» гэхэ мэтээр. Эхэ асэгэнь ходо хэлэжэ байгаад, аргал, зомгоохошье түүлгэхэ, тугал бууруу залуулха, хаалгаха, халуулха гэжэ оролдодог һэн.

Тэрээн дээрэнь аха хүниие хүндэлхэ, хулгай худал хэхэгүй, айлшаниие уринаар уттаха гэхэ мэтээр түрэлхидэйнгөө забда байгаагүй, ажалаа хэ[illegible] малаа ажаллаха хэрэгтэй б[illegible]лэй.

Мал ажал хадаа, нэгэдэхэ[illegible] хүнэй байдалай үндэһэн, эл[illegible]хэ мяхан, умдэхэ дэгэл, эвэ[illegible] гээшэ. ааб даа. Хоёрдохёо[illegible] элинсэгэймнай эрхилжэ ябаһ[illegible] ажалынь аргагүй ехэ хүмүү[illegible] жүүлхы удха шанартай байг[illegible] гэжэ дабтан онсолхо ёһото[illegible]бди. Эшэгэ, хурьгантай суг[illegible]

Публицистикэ

МАЛША ХҮНЭЙ СЭДЬХЭЛ ЮУГЭЭРЭЭ ИЛГААТАЙБ?

БУРЯАДТАМНАЙ үйлэдбэриин бии боложо, завод, фабрикануудай бодожо, Үдын-Байшанай хажуу тээшээ ургажа захалхада, буряадуудые «зэрлиг» байдалһаань һэреэһэн Октябриин хубисхалгай хэшэг — энэ, дэмбэрэлтэ һайхан байдалай шэнжэ иимэ гэжэ хүнүүд этигээ бэлэй. Буряад ороной-мнай өөрын промышленнсстьтай, араднай өөрын хүдэлмэришэн ангитай болоо, хүгжэнги үндэһэ яһатануудай тоодо орохо, соёл эрдэмээ хүгжөөхэ, өөрын интеллигенцитэй болохо эрхэ нүхэсэл ерээ гэжэ соносхогдоо. Тиигэжэ буряад залуушуул түрэһэн нютагаа орхижо, түрүү байдалгүй, үндэр соёлой гуламта гэжэ харагдаһан хото тээшэ тэгүүлдэг болоо һааб даа.

Мүнөө буряад зоной дүрбэнэй нэгэ хүби Улаан-Үдэдэ, хахадһаа үлүүнь городой түхэлтэй тосхонуудта һуудаг болоод байна. Жараад-далаад жэлэй саана этигэһэн уряа лозунгнуудаймнай хүсэд бэелүүлдэгэшьегүй һаа, нилээдгүй хугжөөбди гэжэ өөһэдыгөө тоолодог гээшэбди. Тээд энэ байдалай түлөө үгэһэн түлбэримнай элихэн боложо байна. Хара утаанда хушагдаһан городууд, хүнэй бэе махабадые хорложо байһан агаар, химиин бодосуудаар бузарлагдаһан Байгал... Һиирэгэр боложо байһан ой модон, хатаһан горход, хахалһан газар...

Эдэ бүгэдын «сэн» хүдөө нютагаймнай хохидолтой тэнцэхэ гү гэһэн асуудал гарана. Буряад арадай заншалта һалбари болохо мал ажалай доройтолго энээнтэй тэнцэхэ гү?!

Газар дайдынгаа уужам олдин лэ хадал буряадууд эртэ урда сагһаа хойшо мал ажал эрхилдэг байһан юм. Харин мүнөө сагта гүрэнэй, модо үйлэдбэрилгын, промышленна болон сэрэгэй зоно болобо гэжэ ехэхэн газараа буляалгажархёод, үшөө дээрэһээнь хамтын ажал эмхидхэхэ үеһөө эхилжэ, илангаяа шэнэ газар элдүүрилхэ тухай уряагай гарһааар, бүхы газараа хахалжархёод байхадаа, бэлшээриин газар үйтан, хабшуу болонхой, шанарынь аргагүй муудаад байна. Урдандаа буряадууд жэлэй дүрбэн сагта байраяа уриллжа, малаа адуулха һайн бэлшээри, тунга ногоо бэдэрдэг һэн. Тиихэдээ жэлэй ямар сагта ямар бэлшээридэ адуулхаб гэжэ элинсэгүүдэйнгээ ажаглаһан шэнжэлһэниие үеһөө үедэ дамжуулжа, һайнииень шэлэжэ шададаг байгаа. Шэнэ сагта малайнгаа дуран соо бэлшээри һэлгэхэеэ болиходоо, намаржаан, хабаржаан гэһэн үгэнүүд буряад хэлэндэ мартагдажа, үбэлжөөн эуһалан хоёр тухайл хэлэдэг болобо. Харин һүүлэй үедэ зарим ажахынуудай малшад огто зөөхэеэ болижо, нэгэ газартаа байдаг болобо. Тэндэньшье тойроод хорюул, тарянай дундуур орбо-сорбо ногоо бэдэрһэн үлэн мал хасардуулан, намнуулан бэлшэдэг. Бэлшээри муутай хонин өөдэлхэшьегүй, хуртэсынь зэргээр муухан үбһэ эдюулхэдэнь, туһагүй, үргүүлхэһээ абан ондо ороог болонхой.

Һүүлэй жэлнүүдтэ малай тоо хараа байса эрид үсөөрөө. Урдань зуд боложо, мал үхэдэг лэ һэн бэшэ. Илангаяа үгытэйшэг, үсөөн малтай зонойхи. Тээд ногооной ургахада, айл аймагайнгаа шадалтай зоннөо мал урьһаар абажа, хоёр-гурбан жэл соо тоо толгойень хүсэлдүүлхэһээ гадна, олон болгожол байдаг байгаа ха юм даа.

Һүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүдтэ нютагай үүлтэрэй мал һу, мяха, нооһо багаар үгэнэ гэжэ тоолоод, ондоо тээһээ үнэтэй мал худалдажа асархадамнай, муу харуулһанһаа болоо юм гү, ашаг шэмэнь тэрэл хараадаа хэбэртэй, үсөохэн ажахыда нэмээшье һаа, үхэл гарзадаа диилдэнхэй. Нютагай үүлтэрэй хони үгы хэхэ гэжэ ямар хүнэй «һонор» тархида анха түрүүшынхээ ороһон хаб гэжэ мэдэбэл, һонин байгаа. Тэрэ хүнэй (амиды ха гү?) эрмэлзэл гүйсэд бэелүүлэгдээ гээшэ. Урдань үбэр талаһаа нуда һүүрэгээр хотон соо ямаргэхэ мэтэ олон асуудалда харюусаһан шэнжэлгэнүүдые эдэ эрдэмтэд хэнэ...

Тэдэнэр ургуулһан ургасаяа Үнэгэтэйн созхоздо тулөөһэгүйгөөр сүм тушаадаг.

Эдэ эрдэмтэдэй урда жэлнүүдэй шэнжэлгэнүүдые хараадаа абажа, шэлэгдэһэн сортын үрэһэнүүдые Г. Ф. Ждановагай бригада зарим газартаа таряа һэн. Тиимэһээ баян ургаса абаха байһандань найдамаар.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. И. БОРЖОВА.

Т. НИМБУЕВ.
Авторай фото.
Загарайн район.

АРГА БОЛОМЖОНЬ ЕХЭ

Овощ ургуулагшадай хоёрдохи бригадын теплицэнүүд Үнэгэтэй нууринайнгаа зүүн захада үльгэрэй томо сомоонууд шэнги жэрылдэн пумпылдэжэ харагдадаг. Эндэ ерэхэдэмнай зарим теплицэнүүдтэнь хитадууд худэлнэ. Газаань иероглифоор хабтагай дээрэ бэшэгдэһэн гаршагууд хадаатай. Эдэ гаршагуудай болон хүнүүдэй үгышье байгаа һаань, досоонь ороод харахадаа хэдэй худэлһые тухайлжа ядахаар бэшэ. Юуб гэхэдэ, хитадуудай хэһэн далан-грядканууд хибэдэһэ, һолоомо ехээр холилсолон тула сайбар боро үнгэтэйөөр харагдадаг. Дундууршаг нүхэтэй һагшуураар һагшабал, юумэнэй досоонь торолдожо үлэхэгүй бутархай, зөөлэн булар болгогдонхой. Манайхинай далангууд наг шэбхэ холинхой гадаа хара шорой зангаараа бээ даа. Эдэнэрэймнай ургамалдаа хандасаньшье ондоохон даа. Халаанайнгаа сагай дүүрэхэдэ, гэр руугаа гэшхэлдэг гээшэбди. Тиихэдэ хитадуудынь теплицэ соогуураа шамдагайхан һалирһан зандаал байха юм. Үнгэржэ ерэхэдэ, һүниндөө теплицын доорхи уларилые тааруулжа, ээлкэгээр хаража, манажа хоёдог. Хитадуудай ургасада манайхи хаанаһаа хүрэхэб даа. Эбэшье нютагайнгаа байдалай эмжээгээр Галина Федоровна Ждановагай бригада жэл үхэндэ яһалал үндэр дүнгүүдые түйладаг юм. Энэ бригада арбан гурбан эхэнэрнүүд дэлдэг.

Хажуудань Загарайн гүрэй сорт туршалгын участок 10 гектар газар абанхай. Тэндэ ойдоол хоёрхон агроном эргэжэлтэд, үбгэ һамган хоёр Боржовтон худэлдэг. Тэдэнэр ДТ-75, МТЗ-80 тракторуудтай, хартаабха һуулгаха, ялтаха машинканууд болон ыпыватарнуудһаа эхилээд, дэб орьһожоруулагдамал кеэрэлгэнүүдтэй тула таан ургамалнуудаа сэд үһалдаг, харуулдаг. Эбэшье тарилга, хуряалга гэхэ мэтэнь охорхон болзортой аад, ехэ ажалай гарахада, Г. Ф. Ждановагай бригадынхид хэлсээнэй ёһоор туһалдаг.

— Гектарай 676 центнер свекло, 170 центнер помидор, 330 центнер эртэ болбосордог «Грибовская-147» сортын капуста үнгэрэгшэ жэлдэ хуряагаа һэмди, — гэжэ сорт туршадаг участок даагша Мария Ивановна хөөрөө һэн.

Ямар үрэһэ таряа һаа манай районой уларилда тэсэжэ, һайнаар ургахаб, хэды шэнээн ургаса хуряажа болохоб, юунэй үрэһэн манда илангаяа ашагтайб гэхэ мэтэ олон асуудалда харюусаһан шэнжэлгэнүүдые эдэ эрдэмтэд хэнэ...

Тэдэнэр ургуулһан ургасаяа Үнэгэтэйн созхоздо тулөөһэгүйгөөр сүм тушаадаг.

Эдэ эрдэмтэдэй урда жэлнүүдэй шэнжэлгэнүүдые хараадаа абажа, шэлэгдэһэн сортын үрэһэнүүдые Г. Ф. Ждановагай бригада зарим газартаа таряа һэн. Тиимэһээ баян ургаса абаха байһандань найдамаар.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. И. БОРЖОВА.

Т. НИМБУЕВ.
Авторай фото.
Загарайн район.

Зүблэлтэ орон доторнай

ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭХИ ҺУРГУУЛИ

ЯДРИН (Чувашай ССР). Байгаали хамгаалха, оршон тойронхи дайдада хоро хургэхэгүй продукци абаха талаар бүхэроссин һуралсалай полигон «Ленинская искра» колхоздо нээгдэнхэй. Эндэхи таряалан дээрэ арбан хоёр жэл соо ядохимикадуудые хэрэглэнэгүй. Колхоздо 200 гаран гектарта сагдуул модод һуулгагданхай. Агнуурийн ажахы 8500 гектар эзэлдэг. Ашатай туһатай хорхой шумуулда 13 этимологическа заказник байгуулагданхай. Һуралсалай полигоной эмхидхэһэн курсануудай программада газарай хурьһэ шанержуулан һайжаруулха темэ бии.

БАРНАУЛ.

Алтайн коксохимическэ заводой коллектив хүшэр хүндэ байдалда оронхой. Юуб гэбэл, заводой складууд хооһон шахуу үлэнхэй. Ульһатай 50 мянган тонно нүүрһэн дуталдана. Кузбассайхид түүхэй эдээр хангаха уялганнуудаа дүүргэнэгүй. Эдэ бүгэдын эсэстэ технологи хаазагайруулагдана, эсэсэй продукциин шанар доошолно.

ХМЕЛЬНИЦКИЙ.

Эндэхи «Электронмаш» завод хүнүүдэй абажа ябаха «Бири-1» дозиметрнүүдые үйлэдбэрилжэ эхилээ. Брелогой түхэлтэйгөөр хэгдэнэн бишыхан прибор нютагай радиациие тодорхойлдог, радиациин ехэ байгаа һаань, гал яларжа, дохёо үгэдэг юм. Жэлэй дүүрэтэр предприяти 30 мянган дозиметр үйлэдбэрилхэ юм.

ШЭНЭ ФИЛЬМ.

Фашис Германиин харата муухайгаар Советскэ Союзда добтолһоор 50 жэлдэ зорюулагдаһан «Так начиналась война» гэһэн баримтата фильм СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Генеральна штабта һаяхан харуулагдаа.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Генеральна штабай. начальник армиин генерал М. А. Моисеев олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэдэй урда үгэ хэлэхэдээ, түүхые буруугаар харуулагшадые энэ дайс эхилһэнэй түлөө Германиин ба СССР-эй адли харюусалгатай байһан тухай бодол совет хүнүүдэй ба дэлхэйн олониитын дунда дэлгэрүүлхэ һэдэлгэнүүдые элишэлнэ гэжэ онсолон зааба.

Гитлер түрүүтэй национал-социалистнуудай засагта ерэһэн сагһаа хойшо Германиин сэрэгүүдые һэргэлэн тухай, хүршэ гүрэнүүдтэ харша, эзэрхэг туримхэй ябуулганнуудые фашис Германиин бэлдэжэ бэелүүлһэниинь харуулагдана. «Барбароссой» түсэб ба СССР-тэ эсэргүү эзэрхэг туримхэй ябуулганнууд шэнжэлэгдэнэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай урда тээ манай ороной оборонно хүсые бэхижүүлхэ, Улаан Армиин дайшалхы хабаа шадалые дээшэлүүлхэ асуудалнуудые хаража үзэлгэдэ фильмдэ ехэ һуури олгогдоно.

СССР-эй Госфильмфондын, Красногорскын кинофотодокументнүүдэй архивай шэнэ материалнууд фильм соо хэрэглэгдэнхэй. 1941 оной һүрөөтэ үйлэ хэрэгүүдтэ хабаадагшад, мүнөө армиин генералнууд П. Лащенко, А. Грибков, флодой адмирал Н. Сергеев, Гадаадын хэрэгүүдэй наркомадай хүдэлмэрилэгшэ байһан Б. Журавлов, уран зохёолшо И. Стаднюк, уран зурааша Н. Присекин гэгшэд экран дээрэһээ һанамжануудаараа хубаалдана.

Ороной экрануудта мэнэ һаяар гараха фильмын сценариие А. Голобородов, С. Петров гэгшэд бэшээ юм. Фильмын режиссер — И. Денисов.

МОГИЛЕВ. «Грандп» гэжэ багa предприяти хэрэгүй болоһон үлэгдэлнүүдээр мебель болон гэр байрын бусад хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ бата бэхи аад, оршоо тойронхи ажабайдалда муу нөлөө үзүүлдэггүй хабтагайнуудые бүтээн гаргажа захалаа. Иимэ хабтагай бүтээхын тула хибэдэһэн гү, али полиэтилен туулмагуудай үлэгдэл хэрэглэгдэнэ. Жэл бүри 200 мянган дүрбэлжэн метр иимэ продукци бүтээн гаргахаар хараалагдана.

ЧЕЛЯБИНСК. Эндэ худалдаа наймаанай выставкэ нээгдээ. Мүнөө орон доторнай ВАЗ-ай бүтээн гаргаһан 13 миллион машина тоологдоно. Тээд энэ предприяти эдэ олон «Жигули» түхэлэй машинануудта зэпас частьнуудые бүтээн гаргаха аргагүй байна.

МОСКВА. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай ветеран Михаил Васильевич Подгурский ургажа ябаа залуу үеэтэнэй дунда горитой ажал ябуулдаг юм. Дайнай ветеран дайшалхы нүхэдэйнгөө баатаршалга тухай тэдэнэртэ һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэдэг заншалтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эрэлхэг сэрэгшэ ябаһан М. В. Подгурский аша хүбүүн Илюшэтэеэ.

ТАСС-ай фотохроника.

Зохёохы ажалтан—худөөгэй ажалшадта

ГАЛДАЙТА ДУУНУУДАЙ АЯЛГА СОО

[Үргэлжэлэн. Эхиймнь июнин 4, 7, 12, 18, 20-ной номернуудта].

— Хая, Бадма! Энэшин нэгэтэйл хадаа маанадhаа зугадаа ха юм. Тэд хэн буудааб?—гэжэ милиционерынь өхэл гайхан асууба.

— Харез, юрэдөө. Захар өөрөө бүү табяа хаш даа. Һүүлдэнь уулзаха болоо hаа, намайе буудаа, тиимэhэн зугадаа, тэрьелээб гэхэеэ hанаа ааб даа. Бэеэ сагааруулха юумэ олохо даа. Халаг меэл!

— Хаял даа, Бадма! Энэ Леонидоо худөөлөөд, hөөргөө Романовка руугаа яарая.

— Тиигэе, тиигэе. Иишээ сэхэ гол харгы дээрээ гараад, Романовка руугаа ошоно аабзабди. Гушаад модон болохо хаш даа. Зай, Лёнидоо нүхэ малтаха болоо гүбди даа.

«Аhаа. Энэ Захар... тюу! Тэрэ Гриша Борисов юундэ яараhан байгаа гээшэб? Магад... аhаа! Хаанаб даа почтын тэргэ үгтаха зон нюугаатай байгаа хаш. Нэмэлтэ харуул Гришые яаруулаа. Лаб тиимэ. Мүнөө болотор тэдэнэр хараг даагүй. Хаана добтолходо тааламжатайб? Баян-голдо... Зай. Тиихэдээ тэрэ болотор Захарые хүсэжэ, дүшэ мянгые гар соогоо оруулха ёнотойб. Зааболі Зай, яараха байна даа».

19. ЖАМБАЛАЙ ЖАЛМА

Үнөдээ hаажа дүргээд, гэртээ орохо зуураа Жалма харгы руу юундэшьеб хараба. Тиихэдээ нюрандаа бүүнүудые үргэлhэн моритой дүрбэн хүнэй Баян-голой хүүргын хажууда буугаад, хоорондоо шангаа шангаар хөөрэлдэн байхыень тэрэ сёёрбо. Ангуушад юм ааб даа гэжэ бодоод, гэртээ ороходоо, эдэнэр юундэ хүүргын хажууда сугларха болоо юм гэжэ бодобо.

Гэр соогуурхи энэ тэрэ юумэез хэжэ ябахадаа, Жалма сонхоороо шагаагаад, шагаагаад абана. Тэд үнөөхи ангуушадынь бэшэ харагдабагүй. «Яатараа энэ ангуушадаар hонирхобо гээшэбиб? Намда одоо юуштэ юм ааб? Ангуушад хадаа ангуушад ааб даа. Дээрмэшэд, тонуулшад манай иишэ бии юм гэжэ hая наашашье дуулдаагүй бэшэ гү? Бай, бай... Тэд юундэ hанаамни интэрээ зобоноб? Үгы ааб даа. Намда юуштэб? Намда балай хабаатай бэшэ ха юм...».

Үдэр бүри хэжэ байдаг ажалаа дүүргэжэ ябахадаа, Жалма киимэрхүү бодолнуудта абтана. Тугаар hая харагдаhан ангуушадынь юундэшьеб ондоо тээшээ ябангүй, харгын баруун хажуугай hөөгүүд соо хоргодоо ха юм. «Юундэ? hайн hанаатай эон хоргодохогүйл даа. Магад тонуул, дээрмэ хэхэ хүсэлтэй муу hанаатан гү?—гэжэ бодохолоороо, Жалмын hанаанинь бүри өхээр зобоно хэбэртэй.

«Даша Романовка гараа хамнай. Иигээд бусаха болобо ёнотой. Тиигэжэ ябаhаар эдээнэй гарта ороно аа гү? Өөрhөө нюугаад яахабши даа? Даашаhаа hайн хуниие хаанаhаа олохобши? Наhамнишье ошожо байна. Халтар хараяа эмээллээд, үгтаха болоо гээшэ хаб». Шидхэбэри абаhан Жалма тээлниг соо таталжа байнан Халтар хараяа яаралтайгаар эмээллээд, гол харгытай гурбан модоной газарта ниилэдэг зүргөөр зүүн тээшээ өгсомоор хатаруулба. Тэндээ хүрөөд, булэг хүhанууд соо мориёо уяад, харгын хажууда хэбтэhэн шуулуун дээрэ тэрэ hууба.

Улам шангаар шараhан наранай элшэнүүд доро халашаhан шулуун айтайгаар дорохоо дулаасуулна. Жалма hажад гэздшье абаhан хэбэртэй. Тиихэдэнь үнгэрhэн сагай үзэгдэлнүүд толгой соонь hэргээд, Жалма залд гээд, hэришэхэ юм...

Тиихэдэ Жалма тон залуухан ябаа даа. Түрэлхидтөө айлшаар ерэhэн улаан командирта үнэн зүрхэнhөө дурлаад, эхэ, эсэгынгээ үгэ дуулангүй, Дээдэ-Удэ гарашоо hэн. Дурлаhан, тиимэhээ жаргалтай хүн олон юумэ ойлгодоггүй. Һүүлдэнь бодоод үзэхэдөө, тиихэдэ тиимэ тодо юумэ юунда оройдоо обёороогүйгөө Жалма гайхадаг. Аяар хоёр жэл соо шахуу ямаршьеб угаар соо ябаа ха юм.. Зүүдэлээ, гү, али нойрмогло гү? Одоо хаанаhаа мэдэхэбши даа? Юушье харахаяа, ойлгохоёо болёод лэ ябаал даа!

«Алба хэдэг частимни нюуса ябуулгатай. Тиимэhээ шимни энэ байрада байхаш. Заримдаа олон хоног соо ерэнгүй байжа болохоб. Бү гайхаарай, Ажални иимэ ха юм». Ииг нүхэрынь иигэжэ хэлэhэн байгаа.

Үнэн байдал, тархиш даа, тон юрын байшоо. Юуб гэхэдэ, үнөөхи гоё хубсаhатай инагынь юрын түрмын харуулшан, НКВД-гэй сэрэгтэ алба хэдэг байшоо. hая гуша хүрэхэеэ ябабашье, нэрэ hурагүй тэсхыжэ, боошхо шэнги болошоhон ород hамгатай хүн байба. Эдэ бүгэдые мэдээд байхадаа, энэ hайхан дэлхэй дээрэ юункшьеб эрьешэгүйгөөр хубилжа, гансал муу юумэн ажабайдалдамни үлэбэ гэжэ hаная бэлэй. Зүрхэ сэдьхэл соонь мүльhэтэн сугларhан хүйтэн хэзээдэшье тарахагүй мэтэ hэн.

«Яахабши даа? Шамайе урдань хараа hаа, Матрёные оройдоо абахагүй hэм. Нэгэ багта хожомдожо шамтаяа золгооб. Эндэ зэмэтэй бэшэб, hамганhаа hалаха аргагүйлби. Эсэгэнь манай түрмын ноён ха юм. Иигээд байхадашни, шамда муу аал? Үгы бэшэ гү? Бү ябашыш даа! Намайе тойроhон харанхы соо гэрэл асардаг ори ганса сонхомнилши. Бү ябыш даа! Гуйнаб!».

Бодото үнэн зүбыле мэдэдэг болоhоорнь оройдоо хамагдаагүй шала дээрэ үбдэгэлдин hүүhан тэрэниие харехадаа, Жалмын охидоhониинь хүрөө бэлэй. Дуран үзэн ядалга хоёрой хоорондохи зай яаhан богони гээшэб гээд тиихэдэ тон амгаланаар бодоhоноо, Жалма элээр hанаба.

Зосоонь сугларhан хүйтэнэй тараалгын эхи Дашатай танилсалга табяа гэжэ Жалма мүнөө элээр ойлгоно. Зүгөөр ямаршьеб онсо hэжэг тэрэнэй үхэан соо мүнөө болотор уурхайлаа.

Хоёр жэл үлүүтэй болоод, гэртээ бусахадань, эжынь наhа барашанхай, эсэгэнь өхээр үбдэшэнхэй байба. Жэл үлүүтэй саг соо тэрэнэй үдэр, hүнигүй хаража мордохуулхадаа, аймшагтай өхэ нүгэлэйнгөө багаханшье hаа хубиниень сагааруулааб гэжэ бодоhон юм.

Наран бүри шангаар шаража эхилбэ. Хүндэ бодолнуудhаа одоол hалажа, Жалма топгойгоо үргэбэ. Зүүн тээшээ харахадань, хахад модон тухай газарта хэзаар моритой хүн ябаба. «Даша!». Пулаадаа, дэгэлээ заhаад, Жалма hуурилаа бодобо.

Жалмые танихадаа, Даша одоо маhайшаба даа:

— Жалма! Хаанаhаа эндэ ушаршабибди? Хаанаhаа ябанаш?

— Даша hайнаар шагна даа. Энэ Баян-голой хүүргын хажууда буу шуутай дүрбэн хүн хороод байна. Тонуулшад бэшэ юм аабза? Тиигэжэ hанаад, шамайе үгтажа гараа hэм. Маналда ошоё. Хоноод, саашаа ябана аабзаш.

— Хаанаhаа ябаhан зон гээшэб? Зүб лэ намайе үгтаалши. Тонуулшад байхадаа ядахагүй. Би шамда заабол хүрэхэ hанаатай ябаа hэм. Хөөрэлдөөн бии. Бидэ хоёрто шухала...

— Зай, зай. Хөөрэлдүүжэбди. Ябая. Хонохо гүш?

— Намнаагүй hаашни, хэдышье хонохоб.

— Нээрээ гү?

— Нээрээ ааб даа.

— Боли! Тэсэбэритэй бай. Би шамайе үлдэхээ болёоб. Хэдышье хоноходошни болохо.

— Нээрээ гү?

— Нээрээ ааб даа.

— Жалма!

— Хүрөө. Энэ мориднай яаhан номгонууд байнаб даа? Ябая.

— Зай, Жалма! Мүнөөдэр минии эгээл жаргалтай үдэрни. Онсо үдэрни. Яаhан hайхан үдэр бэ?

— Дашаа, ябая даа. Тугалнуудаа барихаяа мартаад гараалби.

— Бараг ааб даа. Хоюулан саггань барихабди.

20. ЗАЯАТЫН ГОМБО

Гомбын гэрhээ гарахадань, наран нилээн тонгойд гэhэн байба. «Оройтон алдабаб. Санжынь хүрэхэ байна. Санжын үгы hаань...» Гомбо нюдээ аняадхина. Тиихэдэнь, няд гэмэ сула бэдэгэй Санжын hамган Долгормаа гэнтэ hанагдаад, халуун тэбэрисэнь, айхабтар хомхойгоор, дошхоноор дурладаг байhаниинь Гомбые дулаахан амяар жэгнэбэ ха юм. Одоо басаган байхаhаа хойшо тиимэ юм hэн даа.

«Заа. Нэн түрүүн ямар саблаган хараха болооб даа? Санжатанай наана хөөр, үгы гурбан газар байна. Заа. Мүнөө тиишээ ошоё даа. Үглөөдэр Хүреэтэ тээшэ ябуужаб. Үгышье hаа, Ядлаалзын ораар баруулхаб. Хэдэн хоног соо ябаад бусахадаа, дүтын саблалангуудые харана аабзаб. Мүнөө удаарангүй холын саблалангуудта ошоёл даа. Зүб! Тингэеэ...».

Хамар дороо ута унжагай аялга гүнгэнэн, Гомбо дугшуулба.

«Үнэн дээрээ энэ Марфа hайн hамган. Гэнтэ сухалдаха, уурлахадаа, ядаг гээшэб? Мүнөөдэр hайн hанаатай байхадань дайралдажа, баhа гоёор моритой болоболби. Байз, байз. Али багта годирдог бэлэйб даа? Аа... Ушоо үды ха юм».

Гомбо hажана. Энээнииень гансата ойлгоhон Сабидар сагааниинь харгын захада гараад, ябууд дундаа ногоо, набша шэмэлнэ. Тиихэдэнь Гомбо hэреэд, мориёо hөөргэнь харгы руугаа залаад, бодолнуудтаа абтана.

«hонин байна. Дүшэ мянган түхэриг хэhэн хайрсаг бии гээд дуулахада, зосоо яаhаан жэгэтэй болошоноб? Зай. Бодоод үзэе. Тэрэ мүнгэ гартаа оруулаа hаа, юу хэхээр бэ? Одоо юушье абахаар ааб даа. Юушье хэнгүй хэды шэнээн соо байхаар гээшэб? Миниии hамганай гарта ороо hаа, одоо тэрэ бэеэрээ дуулаха hэн. Зүгөөр гамнажа гаргашалбал, хэды шэнээн соо хүрэхэ хаб? Одоо удаан саг соо даа. Тооложо тодоруулхын аргагүй. hаа-hаа... Хии хоohоор hанаашалхаяа болихогүй хүн гээшэ гүб? Наhатай болоол деэ. hаа-hаа».

Өхээр бодолгото боложо ябаhаар годирхо газараа Гомбо алдажархин алдаба. «Тюу! Элдэб хэрэгтэ хэрэггүй юумэн тухай бодожо ябаhаар тад ондоо тээшээ ябахамни ха юм. Заримдаа hамгамни зуб хэлэдэг гээшэ ха. Иигэжэ hанаашархажа ябанхаар, бодото хэрэг бүтээбэл, hайн hааб даа. Гансал эхэнэрнүүд тухай hанаануудайнгаа заабол бэлдэг байхадань, яахабши тезэ? hаа-hаа... Миниии убсанса энээн тухаймни мэдээ hаа, хоор тагалсагыемни хуха сохихо байгаа. Тиигэхэ hэн даа. hаа-hаа...».

Мориноойгоо юунhээшьеб үргөөд, хажуу тээшээ халба hурэхэдэнь, Гомбо шүүд-шүүд эмээл дээрэhээ халишан алдаба. «Ай, шудхэр! Яанаш?»—гэжэ гүбэр-шэбэр дуугараад, Гомбо харгын зүүн далан руу харахадаа, залд гэбэшье, жолоогоо татаба.

Харгын хажуудахи hөөг доро ямаршьеб хүн уруугаа хараад хэбтэжэ байба ха юм. «Ай жаалда! Энэ хэн гээшэ бээ? Амиды гү, али наhа бараhан хүн гү? Яахам гээшэ бээ? Хаанаhаа иишээ годирhон шолмо гээшэбиб? Ядлаалзын баруугаар талиихи юм аад... Зай. Яаха болооб? Ай! Энэшни шархатаhан барма бэшэ аал! Шуhан! Яаха гээшэб? Амиды байгаа hаань, орхижо болохогүй. Нүгэл. Ай бурхан, зайлуул! Яаhаншье талаангүй хүнбиб даа? «Ай жаалда! Энэ хэн гээшэ бээ?

Тиигэhээр Гомбо мориниоо буугаад, Сабидар сагаанаа дүтын шэнэhэн доро абаашажа уяба. Тиигээд халажа ядан зогсоhоноо, hэмээхэнээр, юундэшьеб маряан hагад хэбтэжэ байнан хүндэ дүтэлбэ.

— Эй! Ши хэмши? Амиды хүн гүш, али үгы гү?

Хэбтэжэ байhан хүниинь хүдэлбэгүй. Зүрхэлжэ, зүрхэлжэ тэрэ хүнэй баруун мүрhөөнь татан өөдэнь харуулхадань, Ганька Поповай танил нюур үзэгдэбэ. «Ай бурхан! Хүрэжэ эхилээ жаалдамар лэ! Хэн алаа гээшэб? Үү татай! Хуу шуhан. Буудуулhан хөөрхэй ха юм. Энэ үглөөгүүр амиды ябахыень хараа хамнайб. Ай даа, жаалдамар. Яаха болооб даа? Ай бурхан, яаха болоо гээшэб? Гансаараа абаашажа бирахагүйб. Тиимэhээ набша намаагаар халхалаад, Санжында ошожо, мори, тэргэ абаад ерэхэ болоо хаб. Тиигэхэ байна даа. Ай бурхан!».

Амгалан тайбан дайда тад ондоо болошоhондол Гомбодо hанагдаба. Хаанаhаашьеб адаалхай hалхин бии болоод, түглэнүүдэй хоорондохи дайдын ногоон hүрөөтэйгөөр долгисон байба. Гомбо мориёо шабхуурдаад, Санжатан тээшэ гүйлгэбэ...

21. ГЕОРГИЙ БРИТОВ БАДМА БОРОЕВ ХОЁР

Буугай hүрэхэдэнь, Георгий Бадма хоёр өөл гайханяар урда урдаhаа харалсаад, hөөргөө гүйлдэбэ. Тэдэнэрэй hөөгүүд соohоо гарахадань, мори, тэргэнь баруулжаа табилуулжа ябаба.

— Захар! Захар! Яажа ябанаш?— гэлдэн хашхаралдаад; дахинаа урда урдаhаа харалсаба.

— Халаг меэл! Хайшааб даа гээд ходо hанаал hэм? Халаг меэл!—гэжэ байгаад, Бадма айхабтараар хара буун дуугарба.

— Хая, Бадма! Энэшни нэгэтэйл хадаа маанадhаа зугадаа ха юм. Тэд хэн буудааб? —гэжэ Георгий амияа даран асууба.

— Харез, юрэдөө. Захар өөрөө буу табяа хаш даа. Һүүлдэнь уулзаха болоо hаа, намайе буудаа, тиимэhэн зугадаа, тэрьелээб гэхэеэ hанаа ааб даа. Бэеэ сагааруулха юумэ олохо даа. Халаг меэл! — гээд Бадма аймшаттай өхээр дураяа гутаhан янзатай харюусаба.

— Хаял даа, Бадма! Энэ Лёнидо худөөлөөд, hөөргөө Романовка руугаа яарая,— гээд Георгийн дурадхахадань, Бадма газарта хаяhан хүрэзеэ дахинаа абаад:

— Тиигэе, тиигэе. Иишээ сэхэ гол харгы дээрээ гараад, Романовка руугаа ошоно аабзабди: Гушаад модон болохо хаш даа. Зай. Лёнидоо нүхэ малтаха болоо гүбдии даа,— гэжэ Бадма дэмжэбэ.

Георгий Бадма хоёр hөөргөө харгыhаа хажуу тээшээ гаража, Лёнидоо нүхэ малтажа, тэрэнээ худөөлөөд, гол харгы руугаа алхалалдаба. Тиихэдэ олон муу юумэнhэ хажуу тээ үлэхэ болоhоноо хааналаа мэдэхэ hэм даа? Юрэл мүнөө дээрээ амиды үлэhэлдэ баяртайнууд ябаба ха юм.

Тэдэнэрэй гол харгы дээрэ гарахадань, агаар hэрюулхэд байба.

— Харгыдамнай дүтэ наашаямар нэгэ айл бии юм гү?— гээд Георгий асууба.

— Бии. Халта ябаад, баруун гар тээшээ годирхобди. Тэруу тэрэ түглын саана хахад модоной зайда нэгэ миниии танил айлайхи бии,— гэжэ Бадма хүлhээ аршан харюусалхаданы:

— Тиигэбэл тэрээнэйдэ ошоё. Миниишни шарха яншана. Намайгаа орхёод, тэрэ айлhаа мори эрижэ, шимни Романовка ошохо, юун болоhон тухай дуулгаха болоолши даа. Шадални hалажал ябана. Намайе баhа үргэлхэ болоо hаа. өөртэшнил хүндэ байба. Миниии hанахада, нимэрхүү ябуулга хээ hаамнай, алишье талаhаа hайн баймаар,—гээд Георгий амияа даржа ядан харюусаба.

— Байл даа. Шагна, шагна.

Георгий Бадма хоёр hэр-мэр гэлдэн шагнаархаба. Тиихэдэнь Захарай гуйлгэн ошоhон зугhөө буунуудай hүрэхэ абяан элеэр соностобо. Энэ абяанай замхахалаар урда урдаhаа харалсаад, хоёр нүхэд өхэл яраhан янзатайнууд замаа үргэлжэлүүлбэ.

22. БАЯН-ГОЛОЙ ЭРЬЕДЭ

Хүлеэхэ гү, али хүсэхэhөө хүшэр юумэн үгы гэжэ зүб хэлсэдэг гээшэ ха. Гриша Борисовай зосоо улам хүлгөөтэй боложо, hанааниинь горитойгоор зобожо эхилбэ. Тэрэнэй тоолоhоной ёhоор үшөө хоёр час саана почтын тэргэ эндэ ерээд байха ёнотой байгаа. Тэд юундэ мүнөө болотор үгы гээшэб?

Тимофей, Митя, Сергей, Гена дүрбэн хажуудань байхаяа болёод, тэд саана харлаhан hөөгүүд доро сугараад, харгы руу, Гриша руу сухалтайгаар харасагаалдан, юун тухайб даа шэбэнэлдэхэ юм. Тиигэhээр үшөө хахад час гүхай саг үнгэрбэ. Тэд почтын тэргэ үгыл аад, үгы байба.

— Гриша, Захарай ерээгүй hаань, бухы уур сухалнай шамда хүртэхэ гэжэ мэдэнэ аабзаш? Мэдэжэ бай. Гамгүй байхабди. Захартай маанадые мэхэлхэ хэлсээтэй hаа, hайнаар ойлгооройш. Ши ойлгоно гүбшии даа,— гээд Тимофей Гришада хандаба.

[Үргэлжэлэлынь хожом гараха].

Цыдып Цырендоржиев

ТУШАН МОДОНОЙ ХАРГЫ

Туужа.

Зохёохы ажалтан—худөөгэй ажалшадта

ЭЛДЭБ ДУУНУУДАЙ ЭРЭЭЛЭГ ХАРУУЛЖА...

Галина Шойдагбаевагай «Үлгын дуун», «Бэе бэеэ гамнаяа», «Эжымни» гэhэн дуунуудые хэлэшэгүй hайханаар, гургалдайн аялгаар гургуулан дуулахадань, биледэй сэн дүрбэн түхэриг hөө байтагай дүшэжшье түхэриг hаа, гамгүй байхаар байна гэжэ hанагдана hэн. Багахан үхибүүдтээ концертдэ ерэhэн эхэ, эсэгэнэр «Үлгын дуунай» аялгада дууран hажаhан хубүүд, басагадаа үбдэгүүд дээгүүрээ бөмэйлжэ hуухадал гээ бэлэй.

Намhаа холо бэшэ hууhан Зэдын комбинадай ажалшадай гэр байрануудые, үхибүүдэй ясли-садуудай байшангуудые капитальнаар заhабарилдаг участогай уран дархан, автомашинын жолоошон Шираб Цыденов хоёртой хубүүнэйнгээ нойрсошохоодо, hайса тухашарбашье hаа, альгаяа ташажал hууба. Үхибүүдтэ дуратай эсэгын абари зан элеэр хорагдажа байгаа hэн. Ширабые хорахадаа үдэшэ болгон, нарай үхибүүдэй унтахын үедэ Галина Шойдагбаевагай «Үлгын дуує» радиогоор дамжуулжа байгаа hаа, түрэлхидтэ юун гэhэн туhатай байха бэлэй гэжэ эжэлүүдгүй hанагдаа бэлэй.

Түрэл хизаар тухай дуугаар (үгэнь Д. Жалсараевай, хүгжэмынь А. Андреевэй) hур жабалантайгаар концерт түгэсөө hэн. Тайзан дээрэ арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. П. Коцюба гаража, үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ хүсэба: «Дээдэн хэмжээнэй дуушадай дуулажа байхада, манайшье эрэхэ сэдьхэл баhал дуулалсажа байгаа, Галина Шойдагбаевагай болон солото бүсад артистнуудай манайда ходо айлшалжа байхыень урикабди, элүүр энэхэ ябажа, үргэн харгы замаар урагшаа зорихыень хүсэнэбдиі». Тиигээд бухы захааминайхидай зүгhөө халуун баяр тэдэнэртэ хүргэhэн байна.

— Захааминда үшөө дахин hайнаар үгтуулhандаа баяртайбди. Танай таабай, төөбиинэртэ, аба, эжыньертэ, бухы залуушуулда hайхан, дуунуудые шагнажа, элдэб артистнуудтай уулзажа, сээжэеэ тэниилгэн, сэдьхэлээ амаруулан, урма зоригоо бадаруулан, ута наhа наhалжа ажаhуухыень үреэнэб,— гэжэ Галина Бадмажаповна Шойдагбаева захааминайхидта хэлээ hэн.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

Улаан-Үдэ хотын 325 жэлэй ойдо

ҮРДАНАЙ ГАЗЕТЭНҮҮДЫЕ ИРАЖА...

ИНДИ. Наранай болон hалхинай эльшэ хүсэ хэрэглэхэ талаар 10 акр талмай дээрэ гушан жэлэй туршада үнгэргэгдэжэ байгаа туршалга олохон зонино бодолгото болгоно. Эндэ биологическа газ мүн лэ хэрэглэгдэдэг юм. Индиин фермэнүүдэй иэгэнэй бетоноор хушагдаhан үүжам талмай дээрэ ёhотойл «наранай фабрика» тодхогдонхой. Иигэжэ наранай эльшээр эндэхи нарихан соргонууд соохи үнан халаагдана. Фото-зүйлнүүдтэй үргэн хабтагайнууд наранай эльшые электрическэ болгон хубилгадаг юм. Хажуудань биогаз бүйлуулдаг тухоэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Тэрэнь соргоор кухни руу дамжуулагдана. Эндэ фермын хүдэлдэришэд эдеэ хоолоо бэлдэдэг юм. «Наранай фермын» буланда hалхинай тээрмэ тодхогдонхой. Тэрэнь газар дороhоо уhа бүлэнэ, мүн нэгэн доро шэнийсын ороohо татажа, гурил болгоно. Газар дороhоо бүлэгдэhэн уhаар тарималнуудаа уhална, мүн эдеэ хоолдо хэрэглэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: фермын эзэн Дж. Капур.

ТАСС-ай фото.

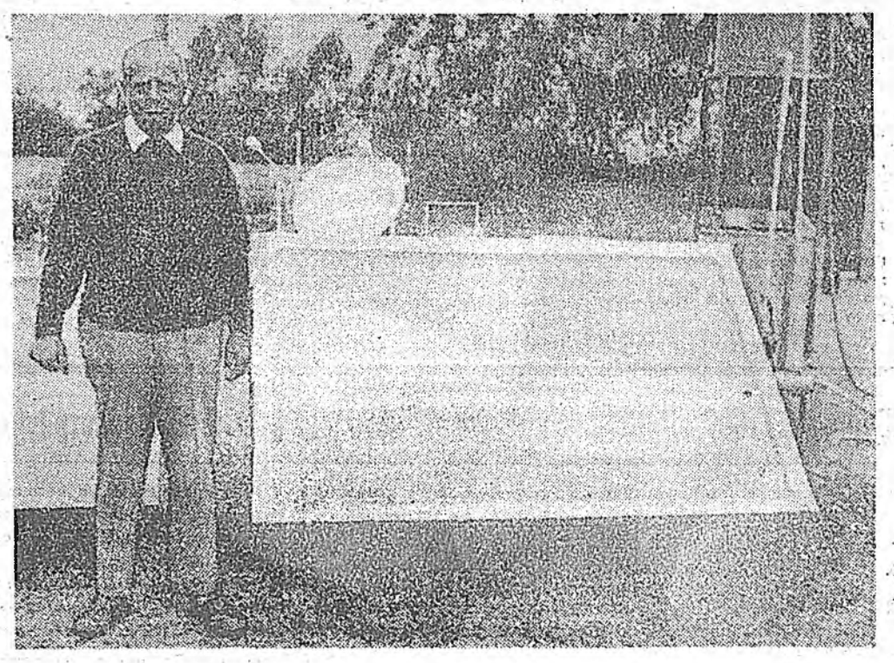

ТАСС: ТҮБИ ДЭЛХЭЙ МҮНӨӨДЭР

СОФИ.

Миниии болон бусад олон хэрэгүүд зорюута зохёогдожо, сүүдтэ үгтэhэн байна. Шэнэ hунгалтада бэлэдхэлэй үедэ политическэ зарим бүлэгүүд иимэ аргаар нэрэ хүндэеэ дээшэлүүлхые оролдоно гээд Болгариин Коммунис партиин Генеральна секретарь, НРБ-тэй Гүрэнэй Советэй түрүүлэгшэ байhан Тодор Живков Софидо болоhон сүүдэй заседани дээрэ хэлэбэ. Сүүдтэ хоёр дахин ерээгүй байхадань, энэ удаа хүсөөрөө асарhан байна. Чернобыльдо болоhон аюулай хойшолонhоо болгар хүн зонине хамгаалха талаар хэрэгтэй хэмжээ абаагүй гэжэ тэрэниие эзмэлээ hэн.

Тэрэ үедэ Болгарида байhан совет элшэн сайд аюулай болохоёо байhан тухай Тодор Живковто урдшалан хэлэhэн байгаа, тэд хэмжээн абтаагүй гэжэ Болгариин хүтэлбэрилэгшын бэеын аюулгүйе хамгаалдаг байhан нэгэ хүнэй гэршэлгэ үндэhөөрөө буруу гээд Живков арсаба.

ХАНОЙ.

Польшо, Югослави, Греци болон хэдэн бусад гүрэнүүдтэл адли Вьетнам совет аяншалагшадта hүүлэй үедэ ехээр hайшаагдадаг болонхой. Теэд СССР-эй, аяншалагшад hонирхожо, эндэхи үни урданай соёлтой танилсахын тула бэшэ, харин энэ тэрэ юумэ барнишатайгаар худалдажа, hүүлээрнь нютагтаа худалдаха хоморой шухаг бараа абахын тула иишээ тэгүүлнэ бшуу.

Хүүгэдэй хубсаhа, эм дом болон бусад бараагаар дүүрэн сүүмхэнүүдые барihан манай аяншалагшад Ханойн гудамжануудта ёhотой ярмаг эмхидхэдэг болонхой.

Эдэ хүйхэршүүл хаанаhаа, хайшан гэжэ нутевко абана гээшэб? Тамужан дээгүүр бараагаа яажа гарганаб? Теэд тэрэнье шухала бэшэ. Тэдэниие хараад, вьетнам арад совет хүнүүд булгадаа кимэ гэжэ hанана бшуу. Манай нэгэ хүндэ иигэжэл доро дарагдана.

Соёлой һонин

СССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В. Д. Пантаевай зохёоһон дуунууд шагнагшадай дура сэдьхэлые буляагаа. Шираб-Нимбу Цыденжаповай зохёоһон «Иньг дуранай хартыа», «Иньг дуранай хүсэн» гэһэн водевильнүүдһээ дуунуудые Лариса Егорова Михаил Елбонов хоёрой дуулахадэ, хүнүүд халуун альга ташалгаар угтадаг байна.

«ДУРА СЭДЬХЭЛЭЭРЭЭ ХУБААЛДАН...»

«Бага юумэнһээ баясаха гээшэ ехэ һайн. Зониие хүхеэхэ, урма зоригыонь бадаруулха үүргэтэй байһан бидэ, артистнар мүнөө хүндэ хүшэр сагта тон хэрэгтэй ажал хэжэ байнаа мэдэрнэбди.... Эдеэ хоолой, хубсаһа хунарай дуталдаһан хэды хүндэ хүшэр сагай болоод байгаашье һаа, зон хүхилдэхэ, сэнгэхэ, амарха, һайхан юумэ хужарлан хараха, шагнаха дуратай гэжэ бидэ ойлгонобди. Нэгэ үгөөр хэлэбэл; «гоё һайхан дэлхэйе абарха» гэжэ хэлсэдэг шуу» гэжэ РСФСР-эй габьяата артист Михаил Ёлбонов хэлээ һэн. Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай хэдэн бүлэг республиким хүдөө нютагуудаар, хүршэажаһуудаг Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай ажалшадта айлшалан ошожо, бэлиг шадабарияа харуулдаг, танилсуулжа байдаг һайхан заншалтай. Гастролиин үедэ һонирхолтой зүжэг хүдөөгэй ажалшадта харуулха зорилготойгоор ошоһон бүлэгүүдһээ ондоо эндэ тусхай бүлэг ородосл гурбан хүнһөө бүридэнэ. Тодорхойлбол, республикымнай мэдээжэ РСФСР-эй габьяата артистнууд Лариса Егорова, Михаил Елбонов, Дарима Сангажапова гэгшэдэй хабаадалгатай тус бүлэг эмхидхэгдэнээр удаан болоогүй. Гэбэшье бэлигтэй артистнууд концерт, наадараа хүн зониие баясуулна. Тээмэндэ Эрхүүгэй областиин һуурин тосхонуудаар эдэ артистнууд гастрольдо ябажа, тэндэхи хүн зониие уран бэлигтэеэ танилсуулһан байгаа. Энэ бүлэгэй концертын программые буряад, монгол дуунууд шэмэглэнэ. Буряадай

«Монгол дуунуудта дуратайб. Юуб гэхэдэ, хүнгэн, тодо ритмтэй, хүхюу зугаатай монгол дуунууд олондо һайшаагдадаг» гэжэ Лариса Егорова нэгэтэ бэшэ тэмдэглэдэг юм. Артисткын гүйсэдхэһэн монгол, буряад дуунууд концертын программые шэмэглэнэ. В. Пантаевай найруулһан «Улзы хөөрхы», «Наһанай ошолго» гэһэн дуунуудые Михаил Елбонов олоной зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэн дуулажа, шагнагшадай һайшаал магтаалда хүртөө.

Уран үгын эди шэди жэгтэй даа... Шүлэгэй удхые шагнагшадтаа дамжуулан, зүрхэ сэдьхэлэйнь хүбшэргэйе дайран, удаань баяр, гуниг түрүүлжэ шадаха бэлиг талаан Дарима Сангажаповада байгаалиһаа үгтэнхэй гэхэдэ алдуу болохогүй. Республикада үнгэргэһэн уран гоёор уншагшадай олон тоото конкурснудта илаһан бэлиг түгэлдэр артисткын уншаһан шүлэгүүд. поэмэнээ хэһэгүүд олондо һайшаагдана.

Концертын үедэ гансашье дуунууд, шүлэгүүд ханхинаа бэшэ, мүн зүжэгүүдһээ хэһэгүүд харуулагдаа. Доржо Эрдынеевэй «Бальжан хатан», Дугар Дылгыровэй «Амаа заягүй амаралта» гэһэн зүжэгүүдһээ хэһэгүүдые харуулжа артистнууд олоной һонирхоп үүсхээ.

Мүнөө артистнууд Агын автономито округой нютагуудаар гастролёо үргэлжэлүүлнэ. «Артистын ажабайдал тиимэшье хүнгэн бэшэ, хүдөө нютагаар саг үргэлжэ ябажа байдаг ажалтай зомди гэжэ хэлэхэ шухала...» Дуулаха, наадаха, шүлэг уншаха гэһэн дура сэдьхэлээрээ шагнагшадтаяа хубаалдан, «зоной найдал, урмыень бадаруулха гэһэн нангин уялгатайбди» гэжэ хэлэһэн үгэдөө Михаил Елбонов, тэрэзнтэй хамта ябаһан бэлигтэй артистнэр хүрэнэ. Хүдөөгэй хүнүүдые үзэн бэлигэрээ баясуулан байһаниинь һайн, өша туһатай хэрэг мүн.

Б. ОРБОДОЕВА,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: РСФСР-эй габьяата артистка Лариса Егорова дуулана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БУЯН ҮЙЛЭДЭЛГЫН КОНЦЕРТДЭ

Хэжэнгын соёлой байшангай буян үйлэдэлгын концертдэ хабаадахаяа ошоһон коллектив Хориин районой түбэй байшанда баяр, зугаагаа дэлгэбэ. Анаагай дасан арамнайлалгын баяр ёнололдо зорюулагдаһан энэ концерт дээрэ Ивалгын, Загарайн, Яруунын районуудай, Улаан-Удын оперо болон баледэй театрай артистнууд уран бэлигтөөэ танилсуулһан байна.

Хэжэнгынхидэй харуулһан уран һайханай найруулгада хатар, дуунууд олоной анхаралда дурадхагдаа. «Сайн байна» гэһэн дууе дуушадай бүлэг зохидоор дуулаа. Эльвира Ванданова, Жаргал Базаргуруев гэгшэдэй гүйсэдхэһэн амаршалгын хатар олондо һайшаагдаһан байна. А. Андреевэй «Эжы», Пурбо Дамирановай «Хухы шубуун» гэһэн дуунуудые Цыдып Юмжипов дуулаба. Тиихэдэ хальмаг, монгол хатарнууд эндэ харуулагдажа, харагшад халуунаар угтаа. «Хориин аймаг» гэжэ дууе Цырен Жамсаранов гөёор дуулажа, хүн зониие баясуулһан байна. РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ П. Ц. Доржиевагай дуулаһан буряад арадай дуунууд халуун альга ташалгада хүртөө гэжэ тэмдэглэхээр. Хүхюу зугаатай «Будамшуу тухай дууе» Виктор Николаев, Цырен Жамсаранов гэгшэд хориинхидто зорюулһан байна. Баянист Валерий Журавлев уран бэлигтэнике баяан дээрэ наадан дэмжээ. Тиигэжэ хэжэнгынхид буян үйлэдэлгын концертдэ өөһэдынгөө хубита оруулһан байна. Мүнөө район соо эмхидхэгдэһэн Сурхарбаанай найрта уран һайханай коллектив хабаадаа.

Л. БУЯНТУЕВА,
Хэжэнгын райсоведэй гүйсэдкомой соёлой таһагай методическа түбые даагша.

«ҮЛЗЫ ҺАЙХАН ҮЛЬДЭРГЭМНАЙ»

Ногоон хальһан дээрээ нимэ гаршагаа сагаан үзэгүүдэр бэшүүлнэн номые Буряадай типографи бүри һаяхан 3000 хэһээгээр хэблэжэ гаргаба. Поэт, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн Булат Жанчипов энэ номые эблүүлжэ суглуулаад, хэблэлдэ бэлдэнэн байна. Ажахынгаа байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан энэ номой хэблэлэй гаргашье Яруунын аймагай «Коммунизм» колхоз бэе дээрээ даажа абаһан байна гэжэ тэмдэглээ.

Хэблэлэй 10,34 хуудаһанай хэмжээтэй (хэблэлэй 1 хуудаһан машинкаар сохигдоһон 25 нюур болодог) энэ номой байгуулга эблүүлэгшын ашаар һонин болоо. Түрэнэн тоонтодоо зорюулһан «Улгэн дэлхэйн алтан булан» гэжэ поэмынгээ эхиие Б. Жанчипов номой эхиндэ үгөөд, түгэсхэлэйнь бүлэгые хойноньь оруулаа. Иигэжэ «хүреэлэлгэ» хэһэн бээрээ; хоорондонь ондо ондоо жанрай 65 материал багтаһан байна. Колхозой түрүүлэгшэ, ветеринарна эрдэмэй кандидат, доцент, КПСС-эй Түбэй хиналтын комиссиин тэшүүн Л. Д. Цыбикжапова, Үльдэргын сомоной Соведэй түрүүлэгшэ Е. В. Жданов, багшын ажалай ветеран Г. С. Будажапова, Социалис Ажалай Герой Ц. Н. Номтоев, Үльдэргын һургуулиин директор, РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша С. Б. Цыжипова, дайнай ба ажалай ветеран Ц. Д. Галсанов гэгшэдһээ эхилээд, 40 гаран авторай материалнууд энэ ном соо багтаа.

Эдэ бүхы материалнууд хадаа «Эхин бүлэг», «Түүхымнай хуудаһанууд, «Рассказывают наши ветераны», «Ажалай габьяатан», «Наһаад, дурсаад үзэхэдэ...», «Эхо войны», «Манай айлшад», «Урдын ушарнууд, «Уянгата дурсалгануудэ», «Нютагыюмнай магтаһан дуунууд», «Үльдэргымнай шүлэгшэдтэ үгэ үгтэнэ» гэһэн гаршагуудта хубаагданхай.

Гадна нилээд олон фото-зураг һайнаар үгтэнхэй. Гүшэг хамба Агван Доржиев, Анаагай дасан, түрүүшын ехэ доктор, медицинын албанай полковник Б-С. Ямпилов, эрдэмтэ Г. Цыбиков гэгшэдэй зурагуудаа эхилээд, дайнай ба ажалай ветерануудай, Үльдэргэйөө гургажа гараһан мүнөөнэй эрдэмтэдэй дүрэнүүдые һонирхон харанабди.

«Коммунизм» колхоз бүридэлөөрөө интернациональна ажахы болоно. Тиимэһээ номой зарим материалнууд ород хэлэн дээрэ барлагдаа.

«Үлзы һайхан Үльдэргэмнай» колхозой гэшүүдтэ, 60 жэлэй найрта сугларһан зондо гарай зохидхон бэлэг болохо гэжэ һанагдана.

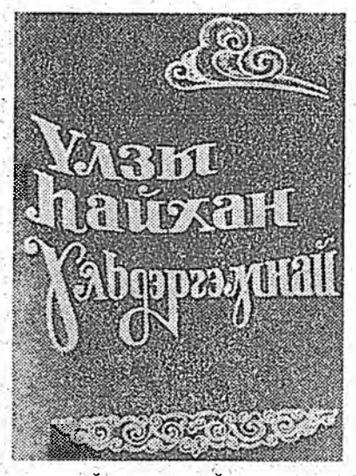

Ц. ДОНДОГОЙ.

Эртэ урда сагһаа хойшо буряад зон бүхэ барилдаае, һүр харбалгые, мори урилдаае эрхилдэг байһан заншалтай, үшэр кимэһээ спортын эдэ зүйлнүүд буряад арадай зүрхэ сэдьхэлдэ хододоо дүтэ юм. Эгээл тиимэһээ эдэмнай «эрын гурбан наадан» гэжэ дэмы хэлсэдэггүй.

Һүр харбалга — спортын эгээл эртэ урдын, эгээл гоё һайхан зүйлнүүдэй нэгэниинь мүн. Һүүлэй үедэ бүхы дэлхэй дээрэ, илангаяа манай ороо дотор һүр харбалга улам үргэнөөр хүгжоогдэжэ байнхай. Тиихэдэ мүнөө һүр харбалга хадаа гансал эрэшүүлэй наадан байхаяа болиихой, дэлхэйн олон оронуудта эрэшүүлтэй хамта эхэнэрнүүд сагаалса дээрэ гаража, уласхоорондын дүримөөр һүр харбана.

Эмхидхэн байгуулагдаһаар 60 жэлэйнгээ ойе мүнөө зун тэмдэглэһэн Агын автономито округой Шандалиин Свердловой нэрэмжэтэ колхоздо тоонто нютагтай һүр харбагша — уласхоорондын классай спортын мастер Светлана Жигжитова тухай хөөрэхэмни.

ШАНДАЛИ нютагһаа бэлигтэй бэрхэ барилдаашад, боксернууд, шатаршад урган гаража, округойнгоо, областиингоо спортын нэрэ хүндые өхэөхэ мүрысөөнүүдтэ амжалтатайгаар хамгаалжа, магтаал солодо хүртэһэн байха. Тезд эндэһээ уг гарбалтай һүр харбагшад эгээл ехэ амжалта туйлажа, үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Жэшээнь, Чингис Цыренов — һүр харбалгаар СССР-эй спортын мастер, Светлана Жигжитова уласхоорондын классай спортын мастер болонхой.

Света спортивна бүлэдэ түрөө гэхын аргагүй, Эсэгэ эхэ хоёрынь — Батожаб Жигжитович, Раиса Васильевна — буряадай худөө ажахын институт дүүргэгсэд, эрдэмтэ-агроном мэргэжэлтэйнүүд юм. Эсэгэнь «Росгипрозем» гэжэ проектнэ институдай Шэтын филиалда эрдэмтэ-агрономоор, эхэнь статистикын областной управленидэ экономистаар хүдэлдэг. Магад, Света хёрхо мэргэн байлгые үбгэ эсэгэһээ уг залгаламжалан абаһаншье байхадаа болохо. Ушарынь, юуб гэхэдэ, дэлхэйн хоёр дайнда хабаадаһан, дала хүрэтэрөө шахуу түрэл колхоздоо амжалтатайгаар хүдэлһэн үбгэ эсэгэнь — Жабай Жэгжэд зунай найр нааданда эбэр номоёо баряад, зурлаахай дээрэ гаража, үегэн нүхэдөөрөө һүр харбадаг һэн ха...

Светын Шэтэ хотын 11-дэхи дунда һургуулида һураża байха үедэ областиин мэргэшүүлэй алдар соло холо саагуур таража байгаа. Эгээл тиимэһээ номдоо яһала һайнаар һурадаг Света басаган бэлигтэй бэрхэ тренер Мэлс Юндунович Дабаевай хүтэлбэри доро һорилго хэжэ, һүр харбалгын нюусануудтай танилсажа захалаа һэн.

Дунда зэргын бэетэй, ташарайгүйхэн марааталай басагахан аргагүй оролдосотой нэтэрүү, һанаһанаа бэелүүлхэ хүсэлэнтэй байнаараа бусадһаа шалгардаг бэлэй. Тиигэжэ эдир басаган юһэдэхи класста һураża байхадаа, «Динамо» бүлгэмэй Россин соведэй түрүү һуури эзэлхэ мүрысөөндэ басагадай дундаһаа илажа, СССР-эй спортын мастерай нормативыг дүүргэсэ һэн. Али бүхы спортын зүйл эрхилһэн хүн бүхэн мастерай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэхэдөө урмашажа, спортын орьёл өөдэ улам эрэмжэлтэ мүн. Шэтынхидэй илалтануд бата үндэһэ һууритай байна. Юуб гэбэл, область дотор хэдэн мянган хүбүүд, басагад һүр харбалгын сокцинүүдтэ ябадаг юм,— гэжэ ороной эхэнэрнүүдэй суглуулагдамал командые һэригшо, СССР-эй габьяата тренер А. Николаев «Советский спорт» газетын корреспонденттэй хоёрэлдэхэдөө тэмдэглээ һэн.— Тезд залуу спортсмендэ тренерэй үндэр сэгнэлтэнээ үлүү юун байхаб даа?!

Тиихэдэ манай ороной элитэ мэдэжэ харбагшад СССР-эй арадуудай Спартакиадын түгэсхэлэй мүрысөөндэ бэлдэжэ байгаа. Тэндэ шалгарбал, ёһотой сэгнэлтэдэ хүртэжэ болохо бшуу.

Ёһо заншалнуудай уг залгамжалга хадаа манай Эсэгэ ороной һүр харбалгын һургуулиин хүгжэлтэ түгэс байһые, шэмтэйгээр дабшадаг гээшэ ааб даа.

Үнэхөөрөөшье, 1982 он тэрээндэ урагшатайгаар эхилбэ. Бүхэсоюзна залуушуулай гурбадахи нааданудта Могилев хотын түлөөлэгшэ Елена Марфельда шүүгдэжэ, Светлана Жигжитова мүнгэн медаляар шагнагдаа һэн. Энэнь эдир басаганда түрүүшынь ехэ амжалта болохоһоо гадна, тэрэниие шэнэ-шэнэ илалтануудта зоригжуулһан байгаа.

Һүр харбалгаар ороной түрүү һуури эзэлхын түлөө Харьков хотын онсо өөрсэ манаж соо үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ Шэтын залуу спортсмөнүүд —сэрэгшэн Мунхэ-Бадраа Дашицыренов, «Динамо» бүлгэмэй түлөөлэгшэ Светлана Жигжитова гэгшэд илажа, СССР-эй чемпионууд болоо һэн. Тиихэдэ тэдэнэр уласхоорондын классай спортын 30 гаран мастерые ахижа гараһан байгаа. М-2 упражненеэр харбахадаа, 17-той С. Жигжитова 2611 очко тудажа, мүнгэн медаляар шагнагдаһан С. Николаевае (Улаан-Удэ) 11, Е. Марфелиие 18 очкогоор ахижа гараа һэн. Бүхы дүрбэн зайда — 70, 60, 50 болон 30 метртэ — жэгдэ һайнаар харбажа, Светлана Жигжитова тренернүүд болон мэргэжэлтэдэй магтаалта хүртэһэн юм.

— Эхэнэрнүүдэй дундаһаа С. Жигжитова мүрысөөнэй гол герой болобо. Светланые яһала һейн мэдэхэбди. Тиигээшье һаамнай, тэрэ мүрысөөнэй нээлтэ болобо гээшэ. Мүрысөөндэ хабаадаһаар лэ ябаһан Мэлс Дабаевай амжалтаар зүрхэ сэдьхэлнэ баярлабаб. Ушарынь хадаа С. Жигжитова тренерэй түрүүшын ехэ болбосоролтой байһые элирхэйлэн харуулаа. Жэлнэ жэлдэ шэнэ нэрэнүүд тодоржо, манай Эхэ ороной спортын нэрэ үндые дээшэлүүлдэг гээшэ. Львов, Харьков, Тбилиси, Душанбе, Шэнэ-Каховко, Москва, Шэтэ, Улаан-Удэ, Чебоксары, Алма-Ата, Кызыл болон бусад хотонуудһаа бэлигтэй бэрхэ, хёрхо мэргэн харбагшад ургажа гарадег заншалтай. Нютаг нютагуудта эдир халаанние һайнаар бэлдэнэнгээ ороной суглуулагдамал командонуудай гэшүүдэй мэргэжэл шадабари, түгэс бэлэн байлга дулдыдадаг гээшэ. Тиимэһээ эдэ түбүүдэй тренернүүд хүүгэдэй спортын һургуулинуудай (ДЮСШ), Спортын мэргэжэл дээшэлүүлэх һургуулинуудай (ШВСМ), Олимпиядада бэлэдхэлэй түбүүдэй (ЦОП) хүдэлмэридэ гол анхаралаа хандуулдаг байна.

— Дүршэл дүршэлөөрөө юм ааб даа. Тезд нэгэ хэдэн лэ хүнүүдые али бүхы мүрысөөндэ хабаадуулхые оролдоһоной үлүү. Ушарынь гэбэл, уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ хабаадаха гээшэ айхабтар ехэ хариусалга, горитой эршэ хүсэ, сэдьхэлэй хүдэлэлгэ зридэг юм. Тиимэнээ заримдаа тэдэнэй амархадань, орондонь ондоо мэргэшүүл хабаададаг. Залуушуулай эдэбхитэй байхада, ветеранууд бэеэ һула табинтуй, һорилго бэлэдхэлээ улам эршэдхэжэ, мэргэжэл шадабараа, арга дүрэеэ мүлидэг гээшэ. Эгээл нимэһээ манай ороной команда ходоодоо тогтууритай һайн үрэ, дүн туйладаг байна, — гэжэ һүр харбалгаар СССР-эй суглуулагдамал командын ахамад тренер Арсен Шугаибович Балов 1981 ондо КПСС-эй Буряадай обкомдо болоһон уулзалга дээрэ хэлээ һэн.

Үнэхөөрөөшье, ахамад тренерэй иигэжэ хэлэхэнь тон зүб гэжэ һанагдана. Үргэн дэлгэр ороноймнай элдэб заха булангуудһаа ондо ондоо үндэһэ ялгатанай түлөөлэгшэд суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдана. Залуушуул аха заха спортсменүүдһээ жэшээ абана. Шэтын областиин һүр харбагшад эндэһээ ургажа гараһан СССР-эй спортын гаһьяата мастернууд — дэлхэйн чемпион Владимир Ешеевые, «Хани барисаан-84» гэжэ уласхоорондын мүрысөөндэ илагшад Ханда-Цырен Гомбожаповае, Мунхэ-Бадраа Дашицыреновые дууряан һажаахые оролдодог байха юм.

Түрүүшээр «Динамо» бүлгэмэй нэрэ хүндые хамгаалдаг сэрэгэй округой алба хаагша болоһон уласхоорондын классай спортын мастер Светлана Жигжитова СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө үбэлэй мүрысөөндэ шалгарахаа гадна, СССР-эй болон РСФСР-эй арадуудай Спартакиаданууда илаһан, шэнэ хүртэһэн. «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй чемпионка болоһон намтартай.

С. Жигжитова дэлхэйн олон оронуудаар ябажа, уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ илаһан байгаа. Монгол, Венгри, Чехословаки, Польшо, Бельги, Финляндь, Баруун Германи, Италли, Голландь ошожо, өөрынгөө мэргэжэл шадабараяр, хёрхо мэргэн байнаараа нютагай зониие баясуулхаһаа гадна, тэндэхи үзэсхэлэн һайхан байгаалитай, хүн зоной байдалтай танилсаһан байха юм. Чехословакиин Пльзень хотодо «Хани барисаанай» кубогта хүртэхэн түлөө уласхоорондын мүрысөөндэ совет харбагшад шалгараа һэн. Найман социалис ороной суглуулагдамал командууд хабаадаһан байгаа. Басагадай дундаһаа С. Жигжитова кубогта хүртөө бэлэй. Тэрэ М-1 упражненеэр хлобахадаа, 1282 очко тудаһан байгаа.

Италиин нииислэл — Рим хотодо үнэргэгдэһэн уласхоорондын заншалта мүрысөөндэ С. Жигжитова илажа, «Амброзианын» кубогта хүртэбэ. Гэбэшье Баруун Германи тэрэнэй намтарта онсо һуури эзэлдэг юм. Юуб гэбэл, Светлана энэ орондо хоёр дахин ошожо ерээ. Людмила Аргэргэгдэһэн дэлхэйн надта хабаадаһан бүридэлдэ ондо Чехословакиин хотодо болоһон «Хани саан» гэжэ уласхоорондын рысөөндэ нютагайнгаа Ханда - Цырен Гомбожаповатай хамта илаһан Мунхэ-Бадраа Дашицыренов СССР ороноо бүхы дээрэ суурхуулаа. Энэ гэжэ тэдэнэртэ СССР-эй габьяата мастер нэрэ эзэргэ олгогдоо. Һүүлдэнь СССР-эй Соведэй Президиумэй спортдо охэ амжалта найнгаа түлөө Х-Ц. Дашицыренов М.Б. Дашицыренов «Хүндэлэлэй Тэмдэг» шагнагдаһан юм. Тренертэ М. Ю. «СССР-эй габьяата» гэһэн хүндэтэ нэрэ тогтоо бэлэй.

Һаял хада һүргуулжо ябаһан Ира багшэ эхэ, эсэгынгээ спортда гаража, ехэ спортоёндэ дабшаха аалам дэхэб?

— Шэтын багшаститудай түүхын гэжэ дүүргэжэ, багша мэргэн болоһон Светлана Жигжитова түбшэн даруу зантай, эрмэлзэлтэй, урдаа зорилгодоо заабол спортсмен юм. Светлана дэлхэдэшье урматайгаар үгэтэй аад, ехэ юумэ хүнүүд ходоодоо мартатадаг. Эгээл тиимэ, саашадаашье бүри ехэ туйлаха аргатай, — СССР-эй габьяата тренер Юндунович Дабаев хэлэ.

Б-М. ЖИГ

Совет ороной солото спортсменүүд

СВЕТЛАНЫН МЭРГЭН ГОДЛИНУУ

БУРЯАДАЙ ТОСХОНУУДТА

ГОГОЛИИН ГАР БЭШЭЛГЭ ХААНАБ?

1840 оной эхиндэ Москва үдэр болотор хоёр комеди М. С. Щепкинтэй Н. В. Гоголь соогоо Гоголь шүүгээ һэн...

1840 оной зун Итали ерэмсээрээ, итальян драматург Джованни Жирогой «Нагаса хүндэ байдалда» гэжэ комедиень оршуулха ябадал Гоголь эмхидхээ бэлэй. «Манай үе сагай эгээл эрхим итальян комик» гэжэ Жирое нэрлэхэ зуураа, Н. В. Гоголь М. С. Щепкиндэ иигэжэ бэшэнэ: «Комеди амжалта туйлаха ёнотой. Италиин болон Франциин театрнуудта ялас гэмэ амжалта туйлагдаа гэжэл эндэ хэлэхэ байнаб». Тэрэл бэшэг сооноо иигэжэ мэдэнэбди: «...Комеди бэлэн болонхой. Манайород уран зураашад хэдэхэн хоног соо оршуулжа үрдибэ. Харин би ямар ехэ оролдолго гаргаабиб?! Энэ гар бэшэлгые эхинһээнь һүүл хүрэтэрнь өөрынгөө гараар заһааб, өөрынхөрэрээ бэшээб». Саашадаа Гоголь иигэжэ дуулгана: «Түрүүшынь үйлые танай бэшэгтэй эльгээбэб. Харин хоёрдохи хубииень С. Т-дэ (Сергей Тимофеевич Аксаков — В. Р.) эльгээһэн бэшэг соогоо хэхэб. Гурбадахиинь хойноһоо Погодиндо хэниешьеб эльгээгээрэйгты. Тэрэнээ гансата зохид соонь буулгуулжа бэшүүлээд байхадаа, яһала зуураан байнаниень обёорхот. Тиихэдээ хуудаһануудыень үгы бү хэгты. Бэшэ хэһэг үгы ха юм...».

Николай Васильевичай гараар бэшэгдэһэн энэ комедиин гар бэшэг манай үе саг болотор хүрөөгүй. Үнгэрэгшэ зуун жэлэй һүүл багаар үгы болошоо.

Энэ комедиин гурбан гар бэшэг литература шэнжэлэгшэдтэ мэдээжэ юм.

Нэгэдэхинь, погодинско гэжэ нэрэтэйнь, Москвагай В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекэ соо, хоёрдохинь—киевскэнь —УССР-эй Наукануудай академиин Түбэй эрдэмэй библиотекэ соо гурбадахинь—театральна хэһэгтээ буулгабаринь — Москвагай Академическэ Бага театрай архив соо хадаглаатай.

Погодинско болон киевскэ хэһэгүүдынь Гоголиин үгы болоһон гар бэшэгтээ буулгабарилагдаһан гээшэ ха. «Гоголь оршуулаа, заһаа гү, али хүнэй бэшэһые шэнээр буулгаа» гээд тэрээн дээрэ Погодиной гараар бэшэгдэһэн ушар энээниие гэршэлэн харуулна.

Тиигэбэ яабашье эдэ гурбан гар бэшэгүүд ондо ондоо сагта бии болоо, тэдээн соо тад ондоо газарнууд бии. Гадна тэдээн дээрэ Гоголиин заһабаринуудай үгы хадань тэрэнэй ямар редактор байһаниие мэдэжэ абахын аргагүй.

Гоголиин заһабаритай хэһэгэй үгы байһан хадань хубисхалай урдашье, хойношье түс оршуулга Погодиной гар бэшэгтээ буулгабарилагдадаг һэн. Тиихэдээ нүгөө хоёр гар бэшэгыень хараадаа абадаг бэлэй. 1889—1896 онуудта Тихомировай хэблэжэ гаргаһан Гоголиин долоон ботитой зохёолнуудайнь суглуулбари соо тус комедиин оршуулга хэблэгдэһэн байгаа. Жирогой комеди хоёрдохи боти соонь оруулагдаһан байха юм. Тиихэдэ гол гар бэшэгынь үгы болошонхой байгаа.

Тэрэ гол гар бэшэгынь хайшаа орошоо гээшэб?

Тон удаан саг соо эниэ гар бэшэгэй хуби заяан хэндэшье мэдээжэ бэшэ байгаа. Гэбэшье 20-ёод онуудай тэн багаар мүр сараань Закарпатида ажаргадхадал гэбэ. Хайшан гээд эниэ мүр олдооб?

Үнгэрһэн зуун жэлэй һүүл багта Гоголиин гар бэшэг Закарпати асаргадаһан байгаа гээд тон тодоор элирүүлэгдэнхэй.

Князь Мещерскиин үхибүүдые хүмүүжүүлэгшэ байһанаа, саашадаа ахамад эрхилэгшэнь болоһон Евгений Евгеньевич Бачинский 1895 ондо Ужгород шадарай Середнее тосхондо бусажа ерэбэ (Закарпатиин ёһоор Эдмунд Эдмундович). Тэрэ өөртэеэ хэдэн гар бэшэгүүдые асараа бэлэй. Тэдэнэйнь дунда Жирогой комедиин, хоёрдугаар Екатеринын Зарлигай, Пушкинай урдань дуулдаагүй зохёолой гар бэшэгүүд бии һэн. Түрүүшынь хоёр гар бэшэгэй Закарпатиин архивууд соо бии байһаниинь эли. Харин Середнее тосхоной дунда һүргуулиин багша Г. Черницкиин 1980-яад онуудай эхин багаар Пушкинай гар бэшэг бэдэрэлгэнь амжалтагүйөөр дүүрээ.

Е. Е. Бачинскида эдэ үнэ охэтэй гар бэшэгүүдэй хайшан гээд ороһониинь ородоо мэдэгдэнэгүй. Зүгөөр зарим баримтануудые абаад харахада, княгиня Мещерскаяһаа гү, али танил байһан Аксаковһаа абажа болохоор байна. 1903 онло Е. Е. Бачинскиин наһа барахадань, Ясинь тосхондо попоор хүдэлдэг тэрэнэй түрэл болохо Юлий Степанович Бачинскиин гарта Гоголиин болон хоёрдугаар Екатериныи гар бэшэгүүд оро болэй, 20-ёод онуудай эхин болотор энэ тосхондо байгаа. Удангүй Ужгородой «Ородой арадай ерээд байхадаа, бенефисэйнь эльгээжэ шадахаб гэжэ актёр боосолдоһон байгаа. Тэрэ боожэ нэрэтэйнь, Москвагай В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекэ соо, хоёрдохинь—киевскэнь —УССР-эй Наукануудай академиин Түбэй эрдэмэй библиотекэ соо гурбадахинь—театральна хэһэгтээ буулгабаринь — Москвагай Академическэ Бага театрай архив соо хадаглаатай.

Погодинско болон киевскэ хэһэгүүдынь Гоголиин үгы болоһон гар бэшэгтээ буулгабарилагдаһан гээшэ ха. «Гоголь оршуулаа, заһаа гү, али хүнэй бэшэһые шэнээр буулгаа» гээд тэрээн дээрэ Погодиной гараар бэшэгдэһэн ушар энээниие гэршэлэн харуулна.

Тиигэбэ яабашье эдэ гурбан гар бэшэгүүд ондо ондоо сагта бии болоо, тэдээн соо тад ондоо газарнууд бии. Гадна тэдээн дээрэ Гоголиин заһабаринуудай үгы хадань тэрэнэй ямар редактор байһаниие мэдэжэ абахын аргагүй.

Гоголиин заһабаритай хэһэгэй үгы байһан хадань хубисхалай урдашье, хойношье түс оршуулга Погодиной гар бэшэгтээ буулгабарилагдадаг һэн. Тиихэдээ нүгөө хоёр гар бэшэгыень хараадаа абадаг бэлэй. 1889—1896 онуудта Тихомировай хэблэжэ гаргаһан Гоголиин долоон ботитой зохёолнуудайнь суглуулбари соо тус комедиин оршуулга хэблэгдэһэн байгаа. Жирогой комеди хоёрдохи боти соонь оруулагдаһан байха юм. Тиихэдэ гол гар бэшэгынь үгы болошонхой байгаа.

Тэрэ гол гар бэшэгынь хайшаа орошоо гээшэб?

Тон удаан саг соо эниэ гар бэшэгэй хуби заяан хэндэшье мэдээжэ бэшэ байгаа. Гэбэшье 20-ёод онуудай тэн багаар мүр сараань Закарпатида ажаргадхадал гэбэ. Хайшан гээд эниэ мүр олдооб?

Үнгэрһэн зуун жэлэй һүүл багта Гоголиин гар бэшэг Закарпати асаргадаһан байгаа гээд тон тодоор элирүүлэгдэнхэй.

Князь Мещерскиин үхибүүдые хүмүүжүүлэгшэ байһанаа, саашадаа ахамад эрхилэгшэнь болоһон Евгений Евгеньевич Бачинский 1895 ондо Ужгород шадарай Середнее тосхондо бусажа ерэбэ (Закарпатиин ёһоор Эдмунд Эдмундович). Тэрэ өөртэеэ хэдэн гар бэшэгүүдые асараа бэлэй. Тэдэнэйнь дунда Жирогой комедиин, хоёрдугаар Екатеринын Зарлигай, Пушкинай урдань дуулдаагүй зохёолой гар бэшэгүүд бии һэн. Түрүүшынь хоёр гар бэшэгэй Закарпатиин архивууд соо бии байһаниинь эли. Харин Середнее тосхоной дунда һүргуулиин багша Г. Черницкиин 1980-яад онуудай эхин багаар Пушкинай гар бэшэг бэдэрэлгэнь амжалтагүйөөр дүүрээ.

Е. Е. Бачинскида эдэ үнэ охэтэй гар бэшэгүүдэй хайшан гээд ороһониинь ородоо мэдэгдэнэгүй. Зүгөөр зарим баримтануудые абаад харахада, княгиня Мещерскаяһаа гү, али танил байһан Аксаковһаа абажа болохоор байна. 1903 онло Е. Е. Бачинскиин наһа барахадань, Ясинь тосхондо попоор хүдэлдэг тэрэнэй түрэл болохо Юлий Степанович Бачинскиин гарта Гоголиин болон хоёрдугаар Екатериныи гар бэшэгүүд оро болэй, 20-ёод онуудай эхин болотор энэ тосхондо байгаа. Удангүй Ужгородой «Ородой арадай

Сэнхир эн

НЭГЭДЭХИ ПРОГ
Москва. 7.30 — «Ург —«Морской волк» 2-ри. 11.10 — Чемп хамта., 11.25 — Хүүг жэмтэ клуб. 12.10—Пр ров. 13.00 Шэнэ һони бан. 13.15 — «Делов ер» дамжуулга. 13.30 - фильмнүүд. 14.05 — хамгаалгын һонинууд Сирипичнэ хүгжэмэй 15.10 — Александр искусство. 16.00 — аялга дуунууд. 16.15 рога к себе» 2-дохи се — Абьяас шуналтай тухай. 17.30 — Барим ньм. 17.50 — «Корт бүүдтэ фильм. 1-дэхи 19.00 — Зеленчугай р рэ. 19.30 Шэнэ һонин 19.45 — Мультфильмн —«Мексиканцы на фо ны» 1-дэхи фильм. «Морской волк» 2-до 22.00 — Время. 22.40 визор хараглшадай нуудта СССР-эй арад тат, СССР-эй Верховно гэшүүн А. А. Собчак саха. 23.55 — Композ Горобец. 00.30—«Пи тэй. 02.15 — Джаз ху

ХОЁРДОХИ ПРОГ
России телевидени. Ленинградай баримта мүүдэй студи харуул — «Поварской ворох» 14.30 — Мультфильм. — Мультфильм. 17.15 на Богачева дуулаха. «Манай хото — мана 18.45 — Байгал. Росси дени. 19.05 — В. Россин телевиденидэ. Россин парламентын БТВ. 20.00 — Хорин бага тосхонуудта боло залганууд тухай репор — Соносхолнууд. Мос Мэдээсэлнүүд. 21.15 - пэн нойрсогты, багашу Танилсагты... 22.00 — 22.40 — Соносхолнуу сэлнүүд. 22.45 — ССС хово Соведэй сесси — «Дорога в ад» 1-д хи серн.

Эмхидхэн байгуулагшад: Буряадай ССР-эй Верховно Совет, Буряадай ССР-эй Миннстрнуудэй Совет, РСФСР-эй КП-гэй Буряадай республиканска комитет

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

Манай адрес:
670000. Улаан-Удэ, Календаришвилиин үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци

Родакциин телефон